

AȘEZAREA CULTURII CU CERAMICA LINIARĂ DE LA GLĂVĂNEȘTII VECHI

EUGEN COMȘA

În anul 1948, câțiva studenți, pasionați de arheologie, de la Universitatea din Iași, îndrumați de către prof. M. Petrescu-Dîmbovița au efectuat unele cercetări arheologice de suprafață în preajma mai multor localități din estul Moldovei.

Astfel de cercetări de suprafață — în vara aceluia an — a întreprins și regretatul arheolog Adrian Florescu, pe atunci student, în vecinătatea satului său natal, Glăvăneștii Vechi (jud. Iași). Cu acel prilej a observat în lunca Jijiei, pe terasa de la est de râu, între satele Glăvăneștii Vechi și Stolniceni, mai multe movile funerare (ridicate pe câteva grinduri scunde) și, de pe suprafața lor, a strâns felurite fragmente ceramice din vase preistorice, inclusiv din epoca neolitică. Din acestea a atras atenția prof. M. Petrescu-Dîmbovița, un grup de fragmente ceramice, cu decor format din diferite linii incizate, prevăzute, din loc în loc cu „capete de note muzicale“, aparținând, sigur, culturii cu ceramică liniară.

Data fiind importanța descoperirii, prof. Ion Nestor, conducătorul Colectivului „Iași—Botoșani—Dorohoi“ a considerat că descoperirile făcute merită toată atenția și a hotărât efectuarea de către membrii colectivului, a unor noi cercetări de suprafață. Rezultatele lor au fost deosebite și au dus la hotărârea ca, în zona respectivă, să se facă, în vara anului 1949, unele sondaje, în cuprinsul a cinci sectoare deosebite fiecare din ele legat de câte un complex, dintr-o anumită epocă străveche.

Lucrările, în sectoarele care ne interesează aici, s-au desfășurat în felul următor :

Săpăturile s-au început prin executarea sondajului I din movila I — 1949. Se urmărea „secționarea, pe diametru, a unui tumul cu diametrul de 31 m și înălțimea de circa 1,60 m“¹. Curând s-a putut constata că movila funerară a fost ridicată cu pământ scos din preajma ei. La verificarea lui s-a observat că în amestec conținea fragmente ceramice de tip Cucuteni B (cu decor pictat) și altele liniar ceramice². Drept urmare descoperirii unor astfel de materiale, s-a început „imediat căutarea în terenul dimprejurul movilei a depunerilor arheologice respec-

---

1. Ion Nestor și colab.: *Activitatea șantierului de săpături arheologice Iași — Botoșani — Dorohoi*. În : SCIV, I, 1950, 1, p. 28.

2. *Ibidem*, p. 28.

tive“³. În scurt timp după aceea, când s-a ajuns cu săpătura din sondajul I, la baza movilei, s-au descoperit, acoperite de mantaua acesteia, resturile calcinate provenite dintr-o construcție mare din timpul fazei Cucuteni B iar mai adânc, stratigrafic, urma sub movilă un alt strat de cultură, cuprinzând resturi aparținând culturii cu ceramică liniară⁴.

În raportul publicat se precizează că, atât în pământul din care era formată movila, cât și din stratul de cultură amintit, aflat *in situ* de sub movilă, s-a strâns o cantitate destul de mare de fragmente liniar ceramice, precum și un topor de piatră șlefuită, în formă de „calapod“⁵.

În paralel cu efectuarea sondajului I s-a început cel de al doilea, într-o altă movilă funerară (movila II — 1949), aflată la aproximativ 130 m spre sud de prima. Spre surprinderea colectivului și sub această movilă, s-au descoperit resturi *in situ* „de data aceasta mai consistente, de colibe liniar ceramice“⁶.

Pentru „depistarea și explorarea depunerilor arheologice liniar ceramice din preajma movilei I“⁷ a fost trasat sondajul III — 1949, în intervalul dintre cele două movile amintite. Se arăta „el taie transversal terasa Jijiei“. În cuprinsul lui nu s-au găsit depuneri din faza Cucuteni B, ci numai resturi de colibe liniar ceramice“⁸.

În privința complexului cu ceramică liniară de la Glăvăneștii Vechi, în partea de concluzii a primului raport publicat, se precizează că un rezultat important îl constituie descoperirea *in situ* și în cuprinsul unor urme clare de locuințe a bandceramice liniare de tip „note muzicale“. Până în prezent acesta este punctul cel mai răsăritean unde s-a întâlnit, în cuprinsul Europei, această civilizație neolitică“⁹.

Tot atunci, în malul Jijiei, la nord-vest de movila I — 1949, la circa 160 m distanță, s-au găsit și cercetat, resturile unei locuințe mari, reprezentată printr-o masă de chirpic ars, cu materiale de tip Cucuteni B. În imediata apropiere a acestei locuințe, s-au găsit resturi liniar ceramice. Se subliniază că în acea zonă nu s-a constatat suprapunerea celor două complexe¹⁰.

În același an (1949) s-a făcut și sondajul IV, într-o altă movilă (movila IV), aflată la aproape 200 m spre SE de movila II. În cuprinsul sondajului IV, au fost descoperite depuneri arheologice aparținând culturii Criș. Fiind vorba de complexe relativ depărtate unul de altul, în stadiul de atunci al cercetărilor nu s-a putut cunoaște și preciza raportul cronologic dintre cele două culturi : cu ceramică liniară și Criș¹¹.

Prin săpăturile din anul 1950 „așezarea cu ceramică liniară a putut fi urmărită spre sud până dincolo de săpătura II — 1949 unde ea înce-

3. *Ibidem*, p. 28.

4. *Ibidem*, p. 28.

5. *Ibidem*, p. 29.

6. *Ibidem*, p. 29.

7. *Ibidem*, p. 29.

8. *Ibidem*, p. 29.

9. *Ibidem*, p. 30.

10. *Ibidem*, p. 30.

11. *Ibidem*, p. 29.

tează, fără a se suprapune cu resturile culturii Criș, a cărei arie de locuire începe din acel sector“¹². În continuare s-au adus unele precizări importante cu privire la întinderea așezării cu ceramică liniară „limitele așezării cu ceramică liniară către est spre interior față de apa Jijiei, au putut fi și ele stabilite. În felul acesta așezarea cu ceramică liniară se dovedește a fi fost, teritorial, cea mai întinsă dintre toate cele identificate în acel punct. Ea se întindea, cu aglomerări de colibe, care ocupau o serie de grinduri, puțin proeminente de pe terasa Jijiei, din regiunea săpăturii D și până la sud de săpătura II“¹³. Este importantă și precizarea făcută în același raport că „toate încercările colectivului nostru de a descoperi prin secțiuni, făcute în special în acest scop, un punct de contact și de suprapunere între cultura cu ceramică liniară și cea Criș, pentru a stabili raportul stratigrafic dintre ele, au dat greș“¹⁴.

Un efort deosebit în privința cercetării așezării cu ceramică liniară a fost făcut în campania de săpături din anul 1950, când în zona respectivă, corespunzătoare unui grind prelung (între movilele I și II din 1949) s-au săpat XI șanțuri paralele între ele, la diferite intervale, destul de mari¹⁵. Lângă unele șanțuri s-au făcut case, pentru cercetarea unor complexe liniar ceramice.

Acestea au fost datele principale privind istoricul cercetărilor din așezarea cu ceramică liniară de la Glăvăneștii Vechi.

O parte din datele referitoare la așezarea amintită au fost valorificate mai întâi prin rapoartele preliminare de săpături publicate în anii 1950 și 1951¹⁶, precum și în câteva studii publicate de prof. Ion Nestor¹⁷ și mai târziu de către autorul acestei lucrări¹⁸.

*

În cele ce urmează vom încerca să prezentăm, cât mai clar, toate datele privind caracteristicile complexului (menționate în carnetele de săpături și pe planurile realizate de către membrii colectivului în anii 1949 și 1950) și să analizăm, amănunțit datele despre resturile de locuințe și toate categoriile de materiale arheologice scoase la iveală prin săpăturile arheologice din cuprinsul așezării, care constituie subiectul lucrării noastre.

12 Ion Nestor și colab.: *Săpăturile de pe șantierul Valea Jijiei (Iași — Botoșani — Dorohoi)*. În: SCIV, II, 1951, 1, p. 52.

13. *Ibidem*, p. 52.

14. *Ibidem*, p. 52.

15. *Ibidem*, p. 53.

16. Ion Nestor și colab.: *op. cit.*, SCIV, I, 1950, 1, p. 27—30; Ion Nestor și colab.: *op. cit.*, SCIV, II, 1951, 1, p. 53—55.

17. Ion Nestor: *Probleme noi în legătură cu neoliticul din RPR*. În: SCIV, I, săpăturilor arheologice de la Glăvăneștii Vechi, Iași). În: SCIV, II, 1951, 2, 1950, 2, p. 208—219; Idem: *Cultura ceramicii liniare în Moldova (Pe baza p. 17—26*.

18. Eugen Comșa: *Considerații cu privire la cultura cu ceramică liniară de pe teritoriul RPR și din regiunile vecine*. În: SCIV, ZI, 1960, 2, p. 217—244.

Stratigrafia :

Prima observație stratigrafică utilă a fost făcută în timpul săpării movilei I — 1949. Curând după începerea săpăturii în acea movilă, s-a observat că pământul, din care era compusă mantaua movilei, era amestecat cu diferite fragmente ceramice : unele din faza Cucuteni B și altele aparținând purtătorilor culturii cu ceramică liniară, până atunci, foarte slab reprezentată pe teritoriul Moldovei. Observațiile amintite au făcut să se acorde o atenție deosebită cercetărilor din movila I — 1949. Drept urmare săpătura a fost continuată mai adânc decât baza movilei ¹⁹.

Din analiza profilului malului de nord-vest al șanțului NE—SV, săpat în movila I — 1949 (fig. 1), rezultă următoarea succesiune de straturi, prezentate de sus în jos :

— La suprafața movilei era stratul de humus recent, mai subțire (de circa 25 cm grosime) spre partea cea mai înaltă a movilei și de aproximativ 50 cm grosime în spre marginea ei

— Urma în adânc, dar numai pe o anumită porțiune, o lentilă de pământ de culoare cenușie, în amestec cu concrețiuni calcaroase. În porțiunea dinspre vârful movilei acest strat avea circa 30 cm grosime și se subția spre marginea movilei.

— Mai adânc era un strat — tot sub formă de lentilă — de pământ de culoare negricioasă cafenie. Acesta a fost primul strat de pământ care a fost întrebuițat la ridicarea movilei I — 1949.

— Sub movilă, pe anumite porțiuni restrânse, s-a păstrat și un strat subțire de pământ de culoare neagră închisă, care reprezintă humusul străvechi, pe care a fost ridicată movila funerară.

Pe același teren la adâncime mai mare, s-au delimitat două straturi de cultură, cu vestigii din epoca neolitică.

— Stratul superior era alcătuit din pământ de culoare castanie spre galben, în care se aflau bulgării de lipitură arsă proveniți din podeaua-platformă și din pereții construcției, de mari dimensiuni, cuprinzând felurite materiale, mai ales, fragmente ceramice datând din faza Cucuteni B. În dreptul zonei de mijloc a movilei, stratul Cucuteni B avea aproape 50 cm grosime.

— Pe toată suprafața ocupată de movila I — 1949, stratul Cucuteni B suprapunea un strat mai vechi, de pământ de culoare castanie, cu grosimea de la circa 25 cm, în dreptul mijlocului movilei până la aprox. 50 cm grosime în dreptul marginii movilei. În cuprinsul lui se aflau urmele de locuire ale purtătorilor culturii cu ceramică liniară.

— Stratul amintit suprapune stratul de pământ de culoare galbenă, de lut, steril din punct de vedere arheologic.

Astfel, s-a putut preciza, din punct de vedere stratigrafic că locuirea purtătorilor culturii cu ceramică liniară, din acest punct, a fost mai veche decât aceea a purtătorilor culturii Cucuteni, din faza Cucuteni B ²⁰.

19. Ion Nestor și colab. : *op. cit.*, SCIV, I, 1950, 1, p. 28.

20. *Ibidem*, p. 28.

Continuându-se cercetările în zonă, pe o suprafață mai mare de câteva sute de metri lungime, în diferite complexe, mai ales în seria de movile funerare, s-au pus noi probleme importante, de ordin cronologic mai cu seamă, după descoperirea la o distanță nu prea mare de suprafața cu vestigiile așezării cu ceramică liniară a așezării aparținând purtătorilor culturii Criș. Se punea întrebarea firească, care este raportul privind cronologia relativă între cele două așezări, respectiv culturi — ambele datând din perioada neoliticului timpuriu — cu ceramică liniară și Criș. Pentru a se răspunde la problema pusă s-au continuat săpăturile în zona aflată între cele două așezări, dar, dată fiind distanța dintre ele, nu s-a reușit să se găsească nici o porțiune de teren cu astfel de resturi aflate în straturi de cultură corespunzătoare, suprapuse. Cât de complicată era situația pe teren rezultă și din notițele făcute pe șantier. De exemplu, în privința șanțului 8 c, se arată că, în capătul de sud, cioburile de tip Criș erau mai dese, iar cele cu decor liniar, fiind mai multe în capătul opus al șanțului. O situație similară s-a constatat și în șanțul 7 c. Aproximativ pe o jumătate din lungimea lui apărând cioburile de tip Criș, iar în cealaltă jumătate, fiind găsite, aproximativ la aceeași adâncime, fragmentele ceramice cu decor liniar.

Menționăm că în cuprinsul așezării cu ceramică liniară, dat fiind faptul că stratul de cultură era subțire, nu s-au putut face observații stratigrafice, pentru a se ști dacă locuirea liniară corespunde unui singur nivel sau mai multor niveluri.

În general, materialele din cadrul complexului cu ceramică liniară, inclusiv resturile de locuințe, se aflau pe sau la mică adâncime, în stratul de pământ de culoare castanie, gros de circa 30 cm. Se cuvine să amintim că una din locuințele cu ceramică liniară avea baza la 0,69 m adâncime față de nivelul actual al solului.

Tipul de așezare :

Studierea amănunțită a tipurilor de așezare din fiecare cultură în parte, mai ales a acelor din epoca neolitică, este deosebit de utilă pentru obținerea unor indicii importante cu privire la condițiile de climă din perioada dată, în același timp, așezările — în multe cazuri, mai ales dacă sunt cercetate în întregime — oglindesc unele elemente de ordin demografic, din domeniul organizării social-economice a comunităților respective. De asemenea, ele reflectă și situația raporturilor (pașnice sau dușmănoase) dintre comunitățile perioadei avute în vedere.

În tinuturile din estul țării noastre purtătorii culturii cu ceramică liniară și-au organizat așezările :

a) Pe marginea teraselor, în apropierea diferitelor cursuri de apă. Erau alese (mai ales), terase de câțiva metri înălțime, cu suprafața netedă în jur, necesară cultivării grâului.

b) Unele comunități, mai rar, și-au ridicat așezările chiar în lunca râurilor. Într-o astfel de situație este și așezarea studiată aici, de la Glăvăneștii Vechi.

După descoperirea primelor urme de așezare din zonele movilelor I — 1949 și II — 1949 s-a considerat necesară, pentru delimitarea întinderii stațiunii cu ceramică liniară, cercetarea prin săpături. atât a terenului din jurul celor două movile, cât și a intervalului dintre ele, printr-o serie de șanțuri paralele, lungi (în anul 1950). În plus, s-au făcut și unele verificări la sud-est de movila II — 1949. Astfel s-a ajuns la concluzia că așezarea purtătorilor culturii cu ceramică liniară era alcătuită dintr-o serie de locuințe clădite în principal pe un grind scund, din lunca râului Jijia, între satele Glăvăneștii Vechi și Stolniceni. Grindul are o lungime de circa 260 m. Alte urme de locuire din cadrul complexului, erau răspândite atât în spre NV în afara grindului (în luncă), între movila I — 1949 și sondajul V — 1949, de pe malul Jijiei, cât și pe o suprafață restrânsă spre SE de movila II — 1949. Măsurătorile făcute pe teren și redată pe planul general al săpăturii (publicat), dovedesc că resturile de așezare a culturii cu ceramică liniară erau răspândite pe o suprafață relativ îngustă (de câteva zeci de metri lățime), dar lungă de circa 300 m (între sondajul V — 1949 și porțiunea de la sud de movila II — 1949). Fâșia de teren respectivă este orientată nord-vest spre sud-est ²¹ (fig. 2).

În raportul publicat în 1951 s-a arătat că în cuprinsul așezării cu ceramică liniară „avem de a face cu aglomerări de colibe răspândite în grupuri pe malul Jijiei” ²².

Lipsa datelor necesare nu ne permite să știm exact numărul locuințelor (în rapoartele de săpături publicate se subliniază că era destul de mare) ²³ și nici răspândirea lor în cadrul așezării, din care cauză nu suntem în măsură să încercăm să calculăm numărul total al locuințelor din porțiunea dată, nici interpretarea planului general al așezării pentru a obține indicii referitoare la organizarea social economică.

În cursul săpăturilor, în diferite șanțuri și suprafețe din zona așezării s-au găsit și golit, mai multe gropi care conțineau numai materiale ceramice liniare. S-a observat că majoritatea gropilor aveau 30—40 cm adâncime.

Ținând seama de poziția joasă (în lunca inundabilă a râului) a așezării studiate, se poate presupune că în perioada respectivă, în regiune, regimul de precipitații era destul de sărac și deci era o climă relativ secetoasă și de aceea apele râului Jijia nu produceau inundații care să primejduiască viața locuitorilor așezării.

Prin săpăturile de până acum, majoritatea efectuate pe suprafețe restrânse, în zona așezărilor cu ceramică liniară de la noi, nu s-a găsit nici un sant de îngrădire sau de apărare. Credem că faptul se datorește cauzei amintite. În literatura de specialitate din alte țări, se menționează în unele cazuri, că s-au delimitat și s-au cercetat astfel de sancturi. De altfel, cultura cu ceramică liniară se plasează într-o perioadă când și în ținuturile noastre au apărut primele șanțuri de îngrădire (cum este

21. Ion Nestor și colab.: *op. cit.*, SCIV, II, 1951, I, p. 66, pl. I.

22. *Ibidem*, p. 55.

23. *Ibidem*, p. 53.

de exemplu cel de la Vădastra, datând din timpul fazei Vădastra I)²⁴. În funcție de datele prezentate mai sus, considerăm că este posibil ca și în marginea unor așezări ale culturii cu ceramică de la noi să se găsească șanțuri de îngădire modeste.

Tipurile de locuințe :

Problema locuințelor din așezările culturii cu ceramică liniară din Moldova nu este încă pe deplin lămurită.

În notițele de pe șantier sunt menționate urmele unor locuințe ale purtătorilor culturii și anume : în zona movilei I — 1949 o locuință, în zona movilei II — 1949 urmele a două locuințe, iar în zona șanțului III — 1949 alte două locuințe. În realitate, numărul lor a fost mai mare în cuprinsul așezării. Se cuvine să subliniem că ele datează din diferite etape din evoluția culturii. Dacă ținem seama de caracteristicile materialului ceramic rezultă că locuirea mai intensă a fost în perioada fazei a IV-a a culturii. Din păcate, nu dispunem de datele necesare pentru a putea prezenta materialul din fiecare locuință în parte, pentru a le deosebi din punct de vedere cronologic.

Mai amănunțit au fost descrise (în notițele făcute pe șantier) numai două locuințe din zona suprafeței A din movila a II-a²⁵. Dintre acestea locuința 1 se afla în partea de sud-est a suprafeței, iar locuința 2, în partea ei de nord-vest.

Din *locuința 1* s-au păstrat bucăți de lipitură arsă pe pământul galben castaniu, la 0,95 m adâncime, față de taluzul NE din jumătatea de SV a șanțului (săpat în 1949) care tăia movila în două. S-a observat că bucățile de lipitură arsă erau grupate în partea de sud-est a locuinței, dar ele continuau și în partea de sud-vest (nesăpată a movilei). Pe bucățile mai mari se vedeau imprimate urmele parilor (având 4—5 cm grosime). În aceeași porțiune s-au găsit cioburi, oase de animale, un corn și silaxuri.

Bucățile de lipitură arsă din pereții *locuinței 2* erau mai rare și se aflau la aceeași adâncime ca și cele ale locuinței 1. În partea de NNE a locuinței 2 se afla vetra (la același nivel cu bucățile de lipitură arsă). Fetușala vetrei era foarte subțire. În partea de FNE a vetrei pământul era ars până la 7 cm grosime. Pe vatră era un strat subțire de cenusă. În partea de NV a locuinței s-a găsit o râșniță fragmentară, întrebuințată îndelung, cu frecătorul ei alături, întreg.

Observațiile făcute pe teren cu prilejul săpăturilor din așezarea de la Glăvănești Vechi, au permis să se constate că rămășițele așezării cu ceramică liniară, după încetarea locuirii, au stat dezvelite vreme

24. Cornélius N. Mateesco : *Contribution à l'étude des fossés néolithique du Bas Danube : le fossé de la station de Vădastra*. În : Actes du VII-e Congrès International des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques, Prag, 21—27 août 1966, I, Praga, 1970, p. 452—457.

25. Săpăturile din acel sector au fost efectuate sub conducerea dlui Corneliu N. Mateescu.

indelungată, iar după aceea, până în ultimele secole, terenul respectiv a fost, în repetate rânduri inundat și spălat de apele râului Jijia. Drept urmare, urmele locuințelor erau în mare parte deranjate și, în plus, erau corodate de solul negru, foarte activ, care s-a depus de-a lungul mileniilor, deasupra lor²⁶. Cu toate acestea, după cum s-a menționat în cel de-al doilea raport de săpături (publicat), atât sub movile, cât și în alte porțiuni ale grindului, a putut fi dezvelit un număr destul de mare de ruine din colibe culturale cu ceramică liniară. O primă concluzie importantă care se degajă, este aceea că observațiile făcute pe teren, au permis precizarea că locuințele din cadrul așezării au fost de suprafață. De asemenea, analiza aglomerărilor de lipitură arsă dezvelite prin săpături, a dus la constatarea că locuințele aveau dimensiuni relativ reduse și că au fost construite dintr-un schelet de pari, împletitură de nuiete (mai subțiri sau mai groase), foarte sumar pomostite cu lipitură de lut (cu bobul mare), amestecat cu paie²⁷. În urma arderii la o temperatură joasă, lipitura a dobândit culoarea galben roșcată. Aco-perișul era, probabil, făcut din trestii. Podina locuințelor a fost din pământ bătătorit. Lipsesc până acum orice indicii despre forma locuințelor și despre amenajări mai deosebite. Sânt amintite numai resturi de vetre simple. Majoritatea vetrelor s-au găsit răscolite. Despre o singură vatră se face precizarea că avea forma aproximativ ovală, cu diametru de cca. 75 cm. Poziția vetrelor în cuprinsul locuințelor nu era uniformă. În cazul resturilor de lipitură arsă ale unei locuințe din suprafața III, porțiunea de vatră se afla înspre latura scurtă de nord.

Într-un studiu (din anul 1960) formulăm părerea că dacă ținem seama de observațiile colegilor din Cehoslovacia și din alte zone locuite în vechime de către purtătorii culturii cu ceramică liniară (de unde au „roit” spre ținuturile noastre), este posibil ca și locuințele comunității de la Glăvăneștii Vechi să fi fost construite după „același sistem ca și în partea de apus a teritoriului pe care au viețuit, numai că resturile unor astfel de locuințe trebuie căutate prin săparea unor suprafețe câteva sute de metri pătrați”²⁸. Prin urmare, nu este exclusă posibilitatea ca din astfel de locuințe și la Glăvăneștii Vechi să se găsească câteva șiruri de găuri de pari la intervale diferite și, desigur, aglomerări de lipitură arsă corespunzătoare. Una gropilor de pari din așezarea studiată s-ar putea explica prin caracteristicile solului. În ținuturile la care ne-am referit mai sus, fiecare locuință de acest tip avea forma rectangulară, de dimensiuni apreciebile, cu câte două sau trei încăperi, fiecare din ele servind pentru un anumit scop.

În rapoartele de săpături privind cercetările de la Glăvăneștii Vechi, s-a amintit despre descoperirea, în zona așezării studiate, a unor gropi, despre care, cu prudență, s-a arătat că ar putea fi gropi de bordei²⁹. După părerea noastră, o astfel de explicație este mai greu de admis,

26. Ion Nestor și colab.: *op. cit.*, SCIV, II, 1951, 1, p. 53.

27. *Ibidem*, p. 53.

28. Eugen Comșa : *op. cit.*, SCIV, XI, 1960, 2, p. 228.

29. Ion Nestor și colab.: *op. cit.*, SCIV, I, 1950, 1, p. 29.

deoarece, în multe din aşezările cu ceramică liniară se găsesc astfel de gropi, de dimensiuni apreciabile, care nu au nici un fel de amenajare interioară. Ele se află de obicei, în preajma locuinţelor. În realitate, multe din ele nu au servit drept locuinţe de tipul bordeielor, ci din ele s-a scos lutul necesar construirii locuinţelor de suprafaţă. Rezolvarea problemei nu este atât de simplă în cazul complexelor cu ceramică liniară din Moldova, dat fiind faptul că într-o astfel de aşezare de la Mihoveni (jud. Suceava) s-au descoperit resturile unei locuinţe de tip bordei cu o porţiune a fundului gropii păstrând urme de arsură³⁰.

În plus, trebuie să avem în vedere şi faptul că, la numai câţiva ani, după cercetările de la Glăvăneştii Vechi, la aproximativ 100 km spre est de aşezarea amintită, la Floreşti, pe teritoriul Republicii Moldova, prin săpăturile executate într-o aşezare cu ceramică liniară asemănătoare, de către colectivul condus de către Tatiana E. Passek, au fost descoperite, delimitate şi golite, o serie de gropi de dimensiuni apreciabile, de formă ovală prelungă, cu marginile neregulate, care au fost considerate ca reprezentând resturile locuinţelor din aşezarea cu ceramică liniară respectivă³¹. Prin urmare, se consideră că membrii acelei comunităţi de la Floreşti, au trăit în brodeie, cu gropi de mari dimensiuni, având adâncimea de aproximativ 1 m faţă de nivelul de la care au fost săpate.

Unelte : Membrii comunităţii studiate îşi făureau uneltele din : a) Silex ; b) Obsidiană ; c) Piatră şlefuită ; d) Os şi e) Corn.

a) *Uneltele de silex* (fig. 3—9) :

Una din principalele categorii de unelte este cea reprezentată de acelea lucrate din silex.

Chiar din cercetarea sumară a numeroaselor piese de silex descoperite în aşezarea cu ceramică liniară de la Glăvăneştii Vechi, se observă cu claritate, că majoritatea unor astfel de unelte au fost făcute din silex de calitate, de culoare aproape neagră, originar din zăcămintele din preajma malului Prutului, din partea de nord a Moldovei. O serie de astfel de piese prezintă însă o caracteristică deosebită. Unele sânt destul de tare patinate, ceea ce a făcut, încă de la descoperirea lor, să se presupună că acele piese au fost găsite de oamenii aşezării cercetate, undeva prin apropiere, pe locul unei aşezări mult mai vechi probabil din epoca paleolitică. Neoliticii le-au adunat şi le-au refolosit, realizându-se din ele alte unelte de care aveau nevoie. Faptul, în sine, dovedeşte că au existat în acea vreme, anumite greutatea în aprovizionarea cu silex.

De asemenea, au fost descoperite în săpătură unele piese de culoare galbenă închisă. Astfel de materie primă se găseşte tot în nordul Moldovei, în zona dealurilor din vecinătatea localităţii Ibăneşti.

30. Nicolae Ursulescu şi Paraschiva Victoria Batariuc : *Aşezarea culturii ceramicii liniare de la Mihoveni (jud. Suceava)*. În : SCIVA, 30, 1979, 2, p. 271.

31. T. S. Passek : *Noviie otkritiia na teritorii SSSR i voprosi pozdneneoliticheskikh kultur dunaisko-dnestrovskogo mejdureciia*. În : SA, 1958, 1, p. 41.

Mai menționăm unele instrumente făcute din silex de culoare cenușie alburie. Originea materiei prime din care erau realizate este mai greu de precizat. Este posibil ca ea să provină din zăcămintele bogate de silex de calitate, din zona cursului mijlociu al Nistrului.

Variabilitatea destul de mare a tipurilor de silex folosite de către membrii comunității studiate, dovedește că purtătorii culturii, atunci când au pătruns și s-au stabilit mai întâi, în partea de nord și de centru a Moldovei, au căutat să cunoască locul zăcămintelor de materii prime necesare pentru realizarea uneltelor și că după aceea, pe calea schimburilor dintre comunitățile înrudite, obțineau diversele tipuri de roci necesare, în unele cazuri, de la distanțe apreciabile.

În lucrarea sa de sinteză privind evoluția uneltelor de silex, Al. Păunescu, studiind toate piesele din așezarea cu ceramică liniară de la Glăvăneștii Vechi, a constatat că acolo s-au descoperit, în total, 546 de piese de silex³².

Din datele publicate reiese că în acel lot predomină *lamele* (fig. 3—5), din care majoritatea (250 piese) sânt lame simple, neretușate, iar restul (31 piese) sânt lame cu marginile retușate și anume: cele mai multe au retușele oblice, iar altele, mult mai puține, au retușele abrupte și semiabrupte.

Din punct de vedere tipologic, o bună parte din lame sânt de dimensiuni mici (așa-numitele microlame), făcute, desigur, din nuclee specifice, lunguiețe și subțiri (de ex., fig. 3/4—6).

Mai sânt menționate: lame denticulate fin (3 piese), lame cu scobitură retușată (3 piese) și mai ales, lame (6 piese) cu trunchiere oblică, dreaptă, ușor concavă, retușată. Fiecare din aceste categorii de lame avea o funcție deosebită.

Mai amintim și segmentele de lame pregătite anume, folosite ca piese componente, în unelte compuse (la seceri). Ele au totdeauna pe ambele fețe, câte o mică porțiune de formă triunghiulară, lustruită intens datorită folosirii îndelungate (de ex., fig. 3/12). La Glăvăneștii Vechi s-au găsit 6 piese de acest fel.

Tot din porțiuni din lame se realizau și alte diferite unelte de formă geometrică:

— Unele sunt în formă de trapez (fig. 3/1,2). Este evident vorba de un tip de unelte păstrate prin tradiție din perioada tardenoisiană. O astfel de piesă de la Glăvăneștii Vechi, are forma specifică aproape dreptunghiulară, dar piesa este îngustă în lungime și mai mare în lățime. În secțiune are forma triunghiulară, plată. Cele două margini laterale sânt retușate mărunț. Un al doilea trapez are în secțiune forma trapezoidală și marginile retușate foarte mărunț. Remarcăm că ambele piese au marginea puțin neregulată.

— O piesă are forma de romb (fig. 3/3), cu două margini retușate foarte fin.

32. Al. Păunescu: *Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, București, 1970, p. 155—156.

— Se semnalează și o piesă în formă de triunghi isoscel, neterminată, deoarece o latură este retușată numai în parte.

Tot din lame se realizau împungătoare (2 piese), având un fel de peduncul obținut prin retușe abrupte și semi-abrupte.

Prin cercetările la care ne referim au fost descoperite și numeroase răzuitoare (123 piese) lucrate, unele pe așchii pregătite anume sau pe lame (fig. 6—7). Majoritatea au partea activă convexă. Sânt și altele, mai puține, cu partea activă : oblică (3 piese), ogivală (2 piese), circulară (4 piese), semicirculară (5 piese) și alte 8 piese sânt cu partea activă dublă (fig. 6/10).

În așezare s-a găsit o singură dălțiță (burin) de unghi, pe spărtură.

Au fost strânse și 19 așchii simple, cu marginea retușată.

Ultima categorie este aceea a nucleelor. Ele sânt de mai multe tipuri (fig. 8 și 9) : a) prismatice ; b) piramidale ; c) fusiforme. Prin forma lor caracteristică ele se aseamănă cu nucleele tardenoisienne ; d) o ultimă categorie este reprezentată prin nucleele de formă neregulată.

Din silex sânt și câteva percutoare, de formă sferică (de ex., fig. 8/5, 7, 9), având diametrul de circa 5 cm ³³.

Dacă facem o comparație între categoriile de unelte de silex din așezarea cu ceramică liniară de la Glăvăneștii Vechi cu lotul de unelte similare din stațiunea de la Traian „Dealul Fântânilor“, aparținând aceleiași culturi, cu toate că se află destul de departe una de alta, în zone deosebite în privința reliefului și mediului natural, constatăm unele elemente de asemănare între ele. Astfel, lamele retușate sânt reprezentate în ambele complexe printr-un procentaj aproape egal (17,21% la Glăvăneștii Vechi și 10,07% la Traian). Sânt apropiate numeric și alte categorii de piese din cele două complexe, anume segmentele de lame folosite la unelte compuse (în primul lot 6 și 4 în cel de al doilea), lame denticulate (3 în primul lot și 2 în al doilea) lame cu scobitură (3 în primul și 4 în al doilea), lame trunchiate (câte 6 în ambele loturi), străpungătoare pe lamă (2 în primul și 3 în al doilea). Cele două loturi se deosebesc în privința numărului pieselor geometrice (5 în primul lot și 12 în cel de al doilea) și, mai ales, în cazul răzuitoarelor (123 în primul lot și numai 37 în cel de al doilea) ³⁴.

Din analiza datelor obținute prin această comparație rezultă că pe lângă unele elemente de asemănare, care reflectă anumite ocupații practicate de membrii ambelor comunități, au existat, tot în domeniul activităților practicate, unele deosebiri destul de mari. În această privință atrage atenția, în primul rând, numărul foarte mare al răzuitoarelor în așezarea de la Glăvăneștii Vechi și numărul relativ mic al celor de la Traian. Dacă avem în vedere faptul că, după părerea multor specialiști, răzuitoarele au fost întrebuințate, în principal, la prelucrarea pieilor, ar însemna să admitem că între ocupațiile practicate de către membrii comunității cu ceramică liniară de la Glăvăneștii Vechi, creșterea ani-

33. *Ibidem*, p. 155—156.

34. *Ibidem*, p. 156—157.

malelor domestice a jucat un rol mai important decât cel jucat de aceeași preocupare în cadrul comunității de la Traian.

Uneltele de obsidiană :

În afară de uneltele de silex, în așezarea de la Glăvăneștii Vechi, ca și în altele de același tip din Moldova, s-au găsit și câteva piese microlite de obsidiană³⁵. Cu toate că sânt puține, ele prezintă o anumită importanță, prin aceea că astfel de materie primă nu există pe teritoriul Moldovei, iar obsidiana din zăcămintele aflate în estul Transilvaniei, este de calitate inferioară. De aceea, este de presupus că piesele de obsidiană, documentate la Glăvăneștii Vechi, au fost aduse acolo din ținuturile de sud ale Poloniei.

Uneltele de piatră șlefuită (fig. 10—12) :

Una din principalele categorii de unelte, folosite în diferite scopuri, este cea reprezentată prin cele realizate din diverse roci, mai dure sau mai puțin dure. În general, era folosită materia primă locală, prelucrată în fiecare așezare în parte. Sânt însă unele roci, cum este, de exemplu, tuful vulcanic de culoare galbenă sau cafenie deschisă, rocă destul de slabă, care se găsește mai greu, deși era folosită destul de des. Zăcămintele cu astfel de rocă se cunosc în zona de dealuri din vestul Moldovei. Problemele legate de uneltele din astfel de rocă încă nu au fost suficiente de intens studiate în regiunile de est ale țării, dar ținând seama de cercetările și de observațiile făcute, în diferite așezări neolitice din Muntenia, este posibil să presupunem că și în Moldova avem de a face cu o situație asemănătoare, anume aceea că unele comunități din vecinătatea zăcămintelor de tuf vulcanic, se ocupau, în anumite perioade ale anului, mai intens, cu strângerea sau chiar cu extragerea rocii necesare, iar o altă parte din membrii lor ajunseseră să se specializeze și să lucreze unelte de piatră șlefuită, nu numai pentru colectivitatea din care făceau parte, ci și pentru alte comunități mai apropiate sau mai depărtate, către care uneltele realizate erau transmise, fie pe calea schimburilor regulate dintre comunități, fie chiar prin depasarea către unele așezări, mai depărtate (dar în cadrul aceleiași arii culturale) a unor indivizi cu loturi de astfel de unelte, folosite tot pentru schimb, în natură.

Descoperirile din așezarea de la Glăvăneștii Vechi permit să se susțină că exista și un alt procedeu, anume că membrii comunității studiate își procurau materia primă (respectiv roca) necesară, probabil de la distanțe apreciabile și apoi o prelucrau în cuprinsul așezării. Pentru a dovedi această afirmație amintim că în sectorul movilei II-1949, printre resturile unei locuințe cu ceramică liniară, s-au găsit, *in situ*, atât unelte de piatră șlefuită, de dimensiuni mai mari, gata făcute, cât și

35. Ion Nestor și colab. : *op. cit.*, SCIV, II, 1951, I, p. 55.

alte, aflate în diferite stadii de prelucrare³⁶. Evenimentele care au dus la părăsirea și apoi distrugerea așezării au făcut ca acei oameni să fie nevoiți să fugă și să lase totul pe loc. Prin studierea rămășițelor atelierului amintit se poate ajunge la precizarea metodelor de lucru folosite și la cunoașterea succesiunii operațiunilor necesare confecționării uneltelor de piatră șlefuită utilizate de către membrii colectivității studiate.

La realizarea uneltelor din categoria analizată s-au folosit diferite roci dure de origine vulcanică, obținute de la alte comunități, din ținuturile aflate în preajma Carpaților Răsăriteni.

Prin săpăturile arheologice s-a stabilit că purtătorii culturii cu ceramică liniară din Moldova au întrebuințat diferite unelte de piatră șlefuită, mai ales, în formă de calapod³⁷. Astfel de piese erau fixate în poziție transversală într-un mâner din corn de cerb sau de lemn, prins oblic, de o coadă de lemn. Studiindu-se, pe baza mai multor metode științifice, inclusiv pe temeiul urmelor de zgârieturi păstrate pe ele și chiar pe cale experimentală, s-a ajuns la concluzia că puteau servi în mai multe scopuri. În această privință părerile sânt împărțite. Unii specialiști consideră că uneltele în formă de calapod, au servit drept tesle pentru prelucrarea lemnului, iar alții sânt de părere că ele au servit, în special, drept săpăligi, la pregătirea solului pentru cultivarea grânelor. O astfel de explicație, fără îndoială, este valabilă în cazul uneltelor de piatră de dimensiuni mai mari. Cele de dimensiuni mai mici, cum sânt și cele câteva găsite în așezarea de la Glăvăneștii Vechi, desigur că au servit în alte scopuri.

În zona așezării cu ceramică liniară de la Glăvăneștii Vechi au fost descoperite 27 unelte de piatră șlefuită (fig. 10—12), unele întregi, mai multe fragmentare și câteva numai ciobite (în dreptul tăișului și, de obicei, în porțiunea muchiei).

Dintre acestea, 23 piese sânt în formă de calapod. Ele au, de regulă, forma alungită (adesea îngustă) cu tăișul arcuit și muchia, atunci când s-a păstrat întreagă, este și ea adesea arcuită. Prin urmare, ele au forma dreptunghiulară (cu precizările de mai sus). În secțiune transversală forma lor este plan convexă (în unele cazuri destul de înaltă, în raport cu lățimea). Subliniem că 20 din piesele cercetate au fost lucrate din tuf vulcanic de culoare gălbuie, altele 2 au fost făcute tot din rocă vulcanică, de culoare cenușie (probabil sânt tot din tuf vulcanic), o singură piesă (în formă de calapod) a fost lucrată din rocă vulcanică dură, de culoare verde închisă.

Amintim și o unealtă de formă prelungă, cu partea dinspre tăiș spartă, care are forma dreptunghiulară și în secțiune transversală, tot forma dreptunghiulară (fig. 11/7).

O altă unealtă, care a fost la început în formă de calapod după ce i s-au spart extremitățile, a fost folosită în alt scop (poate drept pisălog) (fig. 11/10).

36. *Ibidem*, p. 54.

37. *Ibidem*, p. 54.

Fără îndoială, acei oameni au întrebuințat și alte tipuri de unelte de piatră șlefuită, cum sânt, de exemplu, topoarele propriu-zise, plate, care sânt caracterizate prin secțiune longitudinală, în dreptul tăișului, cu o formă de V (de ex., fig. 11/8 și 12/6).

Uneltele de os :

Uneltele de os sânt rare. S-au găsit câteva sule, de dimensiuni mici și plăcuțe de os (fig. 13/7, 8), prelungi, cu un capăt (ciobit) care a fost probabil ascuțit.

Unelte de corn :

S-a găsit și o unealtă realizată din corn de cerb. Piesa este fragmentară. Din ea s-a păstrat numai porțiunea dinspre muchie. Are o formă deosebită cu o prelungire arcuită spre vârf.

OCUPAȚIILE :

Din materialele adunate în cursul săpăturilor și din observațiile făcute pe teren, rezultă că membrii comunității cu ceramică liniară de la Glăvăneștii Vechi, se ocupau cu o activitate economică bazată pe două ocupații principale : pe cultivarea primitivă a plantelor și pe creșterea (pe scară redusă) a animalelor.

Cultivarea primitivă a plantelor :

În această privință dispunem de unele dovezi directe și altele indirecte.

Dovada principală o constituie cele câteva boabe de grâu carbonizate descoperite în cursul săpăturilor arheologice din cadrul complexului. Ele au fost analizate și s-a făcut precizarea că sânt de tipul : *Triticum monococcum* L.³⁸.

— Alte urme de boabe s-au păstrat întipărite în bulgării de lipitură arsă proveniți din pereții locuințelor distruse prin foc.

— O altă dovadă directă este reflectată de obiceiul oamenilor din vechime ca lutul folosit la pregătirea lipiturii necesare lutuirii pereților să fie amestecat cu paie de cereale, ale căror urme au rămas întipărite în lut.

— Lutul, mai curat, întrebuințat la modelarea vaselor, mai cu seamă a celor de uz comun, era amestecat cu pleavă mărunță. Menționăm că, uneori, în pereții groși ai unor astfel de vase s-au păstrat imprimare urme de boabe de grâu.

— Amintim că și greutatea de lut ars, pentru războiul de țesut, erau și ele modelate din același fel de pastă amestecată cu pleavă.

---

38. Ion Nestor și colab. : *op. cit.*, SCIV, II, 1951, 2, p. 20.

Datele indirecte sânt cele reprezentate prin uneltele utilizate la cultivarea și la culesul grânelor.

— Așa sânt săpăligile lucrute din corn de cerb, cu care se săpa pământul ce urma să fie cultivat.

— La strânsul recoltei erau folosite secerile, având un mâner de lemn sau de corn, cu o parte arcuită, în care se scobeau un jgheab îngust. În el se fixau o serie de segmente de lame, de câțiva centimetri lungime. Astfel de lame erau așezate oblic, cu un colț în afară și au fost lipite în jgheab cu diferite substanțe. Datorită întrebuințării îndelungate a unor astfel de seceri dințate, pe segmentele de lame componente, pe ambele fețe, lângă vârful ieșit în afară, s-au format porțiuni de formă triunghiulară lustruite intens. Fără îndoială că secerile descrise erau întrebuințate nu numai la seceratul grânelor, ci și la tăiatul altor plante cu tulpină subțire.

— Un alt element important, în sprijinul dovedirii ocupației amintite îl constituie faptul că în fiecare locuință cu ceramică liniară din așezarea studiată s-a găsit câte o rășniță de piatră cu albiere specifică pe mijloc, de dimensiuni reduse.

Se cuvin a fi menționate unele date pentru comparație. Astfel, se pot aduce unele completări semnificative, în privința plantelor cultivate de către purtătorii culturii cu ceramică liniară din sud-estul vastei lor arii de răspândire.

După cum am arătat, în așezările cu ceramică liniară din Moldova s-au găsit numai boabe și urme de boabe de grâu de tip *Triticum monococcum* L. Spre deosebire, în așezările similare, de același tip și perioadă, aflate între Prut și Nistru, s-au descoperit amprente de boabe de grâu de tip : *Triticum dicoccum* Schrank și *Triticum spelta* L. În plus, în acele așezări, de dincolo de Prut, s-au găsit și boabe de ovăz (*Avena sativa* L.) și de mei (*Panicum miliaceum* L.)³⁹.

Creșterea animalelor :

O altă ocupație importantă a membrilor comunității studiate de la Glăvăneștii Vechi a fost creșterea animalelor domestice.

În privința acestei ocupații, datele de care dispunem sunt încă puține, deși, prin săpăturile din anii 1949 și 1950, au fost găsite în fiecare locuință oase în cantități relativ mari⁴⁰. În funcție de acele date se poate spune că majoritatea oaselor de animale domestice adunate au aparținut unor bovine de talie mare. Din preajma locuințelor au mai fost adunate și oase de : oaie, capră și de porc⁴¹. Despre caracteristicile

39. Z. V. Ianușevici : *Kulturniie rasteniia iuga-zapada SSSR pe paleobotaniceskim issledovaniiam*. Chișinău, 1976, p. 199.

40. Ion Nestor și colab. : *op. cit.*, SCIV, II, 1951, 1, p. 55.

41. Informație de la Corneliu N. Mateescu, căruia îi mulțumim și pe această cale.

acestor categorii de animale nu suntem în măsură să dăm alte amănunte. Din păcate, nu dispunem de date cu privire la numărul exact al oaselor din fiecare categorie și, respectiv, procentajul lor.

Dintr-o așezare similară de la Florești (R. Moldova), prin săpăturile conduse de T. S. Passek, s-au adunat numeroase oase de animale domestice, studiate amănunțit de specialiști. În studiul publicat se precizează că, în gropile bordeielor nr. 1 și 3 de la Florești, au fost strânse 250 oase de animale domestice și sălbatice, aparținând la 34 de indivizi. Ca și în așezarea studiată de noi, la Florești predomină oasele de bovine (10 indivizi), urmate procentual de porc (5 indivizi) și de ovicaprine (2 indivizi) ⁴².

Într-un alt studiu se face mențiunea că și în așezarea cu ceramică liniară de la Nezvisko (R. Ucraina), proporția oaselor de animale domestice este asemănătoare ⁴³.

În legătură cu oasele de animale domestice din aceste complexe considerăm că se ridică, pentru specialiștii din domeniul paleofaunei, ca și pentru arheologi, o problemă importantă, care ar merita să fie studiată cu multă grijă. Nu încapă îndoială că — după cum o dovedesc oasele de animale găsite — populația de tip Criș din Moldova creștea, în preajma așezărilor, un număr redus de animale domestice, dar toate erau, desigur, de un anumit tip specific populației respective. Ar fi interesant de studiat și de știut, dacă purtătorii culturii cu ceramică liniară, originară din ținuturile Europei Centrale, atunci când au ajuns în regiunile noastre, ce fel de specii de animale domestice creșteau. Este vorba de rase similare celor locale mai vechi sau altele deosebite. În acest din urmă caz, ar fi de urmărit, pentru a se ști, dacă în Moldova, noii veniți au adoptat speciile locale, încrucișându-le cu ale lor, sau au menținut numai speciile de animale domestice cu care au venit dinspre nord-vest.

Vânătoarea :

Este de presupus că și oamenii din așezarea de la Glăvăneștii Vechi s-au ocupat și cu vânătoarea. Oase de animale sălbatice s-au găsit în sondajul III-1949 ⁴⁴. Nu au fost determinate. Dacă însă ținem seama de descoperirile făcute în așezarea din aceeași vreme de la Florești, unde s-au găsit oase de mistreț (5 indivizi), cerb (4 indivizi), bour sau zimbru (3 indivizi), căprioară (2 indivizi) și de castor (2 indivizi) ⁴⁵ putem formula concluzia că vânătoarea era practică, destul de intens, de către purtătorii culturii cu ceramică liniară din regiunile noastre.

42. T. S. Passek : *op. cit.*, SA, 1958, 1, p. 44.

43. T. S. Passek : *Seminar po vaprosam pervobitnoi arheologii Moldavii Rumânii i prilegatiuşih raionov Ukraini*. În : SA, 1, 1959, p. 330.

44. *Ibidem*.

45. T. S. Passek : *op. cit.*, SA, 1958, 1, p. 44.

Pescuitul și culesul :

Sântem în măsură să menționăm și alte două ocupații secundare care contribuiau în oarecare măsură, la completarea hranei membrilor comunității.

Ne referim la practicarea pescuitului, dovedit — în cadrul așezării de la Glăvăneștii Vechi — prin descoperirea a mai multor oase de pește, de dimensiuni mari ⁴⁶.

În aceeași groapă fuseseră aruncate în vechime și o serie de valve de scoici și cochilii de melci ⁴⁷. Pe baza determinărilor făcute, se poate arăta că acele cochilii de melci erau de tipul *Cepaea Vindobonnensis* și *Helicella striata* ⁴⁸. În privința lor se poate aminti faptul că astfel de melci trăiesc în regiuni cu vegetație și climă de stepă.

Torsul și țesutul :

Despre torsul și țesutul practicat de membrii comunității de la Glăvăneștii Vechi dispunem de date puține.

În ceea ce privește torsul, amintim că s-au găsit câteva fusaiole de lut ars. Unele au formă sferică (fig. 13/1, 5, 6), altele sunt bitronconice (fig. 13/3). Dimensiunile lor diferă destul de mult : cele mai mici au 3,3 cm diametru, iar cea mai mare are 5 cm diametru. Atrage atenția și faptul că orificiul din mijlocul lor este uneori mic (3 mm diametru) și de obicei este de 5 mm diametru. Poate cele două categorii de piese au servit în scopuri diferite.

În privința țesutului amintim că în așezarea liniară studiată, în mai multe puncte, s-au găsit greutateți de lut ars (grupate în grămezi) pentru războiul de țesut vertical. Sunt atestate două forme de greutateți : unele sunt plate, cu un contur ovoid (cu lungimea de circa 10 cm și lățimea de aproape 5 cm) (fig. 13/2) și altele sunt rotunde. Se cuvine subliniat că ambele tipuri de greutateți au apărut în aceeași grămadă. Observația constituie o dovadă că ambele tipuri de greutateți erau folosite la același război de țesut vertical și că aveau o funcționalitate deosebită. Desigur, pentru a nu fi încurcate în timpul țesutului, li s-a dat anume o formă diferită.

Pe astfel de războaie de țesut, femeile realizau țesăturile, desigur cu diferite ornamente, necesare confecționării îmbrăcăminteii tuturor membrilor comunității.

Menționăm și un obiect mic de lut, de formă aproximativ cilindrică (lung de 2,5 cm și gros de 1,5 cm) cu un orificiu în lungime. Piesa a servit, probabil, ca mărgea (fig. 13/14).

46. Ion Nestor și colab. : *op. cit.*, SCIV, II, 1951, 1, p. 53, 55.

47. *Ibidem*, p. 55.

48. Informație de la dl. Corneliu N. Mateescu, căruia îi mulțumim și pe această cale.

Olăritul :

Dintre toate categoriile de materiale arheologice descoperite în timpul săpăturilor din aşezarea cu ceramică liniară de la Glăvăneştii Vechi, cea mai numeroasă şi mai utilă, în vederea interpretării istorice, este ceramica. În cuprinsul aşezării studiate au fost descoperite două categorii de vase de lut ars, folosite în diferite scopuri gospodăreşti, de către membrii comunităţii din vechime :

I. Categoria vaselor de uz comun şi

II. Categoria vaselor din pastă fină.

În cele ce urmează vom prezenta, mai întâi, caracteristicile generale ale celor două categorii ceramice şi după aceea vom analiza, mai amănunţit, câteva loturi de fragmente ceramice, care au fost descoperite în anumite complexe, reprezentând rămăşiţele unor locuinţe cu ceramică liniară, care, după părerea noastră, corespund unor etape de locuire, cel puţin în parte, deosebite.

I. Categoria vaselor de uz comun (fig. 14—16) :

Vasele din această categorie au fost făcute din pastă grosolană, amestecată cu o mare cantitate de pleavă (uneori în spărtură se observă şi urme de boabe de grâu), care a servit drept degresant. Toate vasele au fost modelate cu mâna, din fâşii late, lipite între ele. De regulă era netezită, cu mai multă grijă, suprafaţa interioară a vaselor pentru a li se micşora porozitatea, cât mai mult, pe când suprafaţa exterioară era tratată mai neglijent.

În spărtură, de obicei, cioburile recipientelor din categoria analizată au culoarea neagră, cu aspect de cărbune (datorită cantităţii mari de pleavă din amestec). Straturile lor superficiale sunt, în majoritatea cazurilor, de culoare cenuşie sau roşcată. În general, pereţii unor astfel de vase au grosimea între 5 şi 8 mm, rar au până la 1,7 cm grosime. Măsurarea fragmentelor având porţiuni mai mari din buza vaselor, din categoria de uz comun ne-a dus la constatarea că din 16 fragmente măsurate, 10 provin din vase care au avut diametrul gurii între 14 şi 19 cm. Cel mai mic vas, din categoria amintită, a avut numai 7 cm diametru. În privinţa înălţimii acestor vase, dăm dimensiuni aproximative. Din 31 fragmente măsurate : 28 provin din vase care au avut între 7 şi 13 cm înălţime şi numai 3 vase au avut între 14 şi 17 cm înălţime.

În privinţa formelor unor astfel de vase se remarcă o variabilitate destul de mică. Toate au avut corpul, mai mult sau mai puţin, bombat. Marginea lor este, de obicei, în prelungirea corpului vasului, deci nu este delimitată. În câteva cazuri, buza era puţin răsfrântă. Sunt şi câteva cioburi din vase mari, cu corpul bombat şi cu gât cilindric, scund (de peste 2 cm înălţime). Din cercetarea amănunţită a fragmentelor provenite din vasele de uz comun rezultă că decorul lor era, de obicei, simplu, fiind alcătuit din : adâncituri, brăuri în relief şi proeminenţe.

Dacă avem în vedere — așa după cum am amintit — culorile diferențiate ale mijlocului cioburilor și ale celor două straturi superficiale, atunci suntem în măsură să precizăm și modul de ardere a vaselor descrise. Culoarea neagră a miezului cioburilor, ca și nuanțele de la cenușiu la roșcat, ale straturilor superficiale, se explică printr-o ardere la o temperatură relativ joasă de câteva sute de grade Celsius. O astfel de ardere a vaselor, dacă ținem seama și de analogiile etnografice, constatate la populații aflate pe trepte de dezvoltare, oarecum asemănătoare, cu aceea a comunității studiate, se obține, de regulă, pe vetre deschise. Vasele de lut, modelate cu mâna și uscate la soare erau așezate, cu grijă, pe vatră. În jurul lor și deasupra se puneau combustibilul, se făcea focul și ele se ardeau. Unele, anume acelea care erau mai la margine, datorită contactului cu oxigenul, erau arse oxidant (numai la suprafață) și de aceea dobândeau culoarea roșcată. Altele, aflate către mijlocul grupului, erau ferite de oxigen și de aceea erau arse reducătoare, căpătând culoarea cenușie, cu diferite nuanțe.

II. Categoria vaselor din pastă fină (fig. 17—24) ;

Vasele din această categorie sunt caracterizate prin pasta folosită, prin formele și prin decorul lor. Toate recipientele au fost modelate din pastă fină, cu foarte puțină pleavă în amestec. Astfel de vase au fost și ele modelate cu mâna. Pe ansamblu, formele vaselor sunt puțin diferențiate funcțional.

Majoritatea vaselor din pastă fină au avut forma de pahar, cu corpul mai mult sau mai puțin bombat, de dimensiuni mici și mijlocii (de ex., fig. 17/5, 8, 9). Înălțimea lor este diferită. Atrage atenția faptul că multe pahare de acest fel au avut înălțimea aproximativă de la 8 la 14 cm. Diametrul la gură al vaselor este destul de variat, între 7 și 20 cm. Vasul cu diametrul de 7 cm este izolat. Urmează câteva cu diametrul de 10—12 cm, majoritatea aveau între 13 și 16 cm diametru, apoi câteva cu diametrul de 18—20 cm. Diametrul fundului unor astfel de pahare era între 4 și 8 cm. Grosimea pereților nu diferă prea mult. Uneori au câte 3—4 mm grosime, de obicei câte 5—8 mm și, mai rar, câte 9—10 mm.

Marginea vaselor este, de regulă, în prelungirea corpului (de ex., fig. 17/8, 11). Uneori se observă o tendință de a răsfrânge buza puțin în afară (de ex., fig. 17/5). Câteodată, partea dinspre margine este mai subțire decât perețele vasului (de ex., fig. 17/7), sau alteori este puțin mai groasă. De obicei, trecerea de la pereții vaselor (din pastă fină) la fundul lor este treptată, fără un unghi clar (de ex., fig. 22/6, 8).

Toate vasele din pastă fină au avut suprafața, atât în interior, cât și la exterior, lustruită cu multă atenție. S-a observat că majoritatea paharelor au fost modelate cu grijă și arse bine.

Se cuvine să menționăm că în cadrul lotului studiat sunt unele fragmente din vase făcute, probabil, din pastă cu o compoziție necorespunzătoare sau poate arse greșit, din care cauză sunt sfărâmițoase.

Vasele din pastă fină sunt ornamentate, în principal, cu diferite motive alcătuite din linii incizate (asociate, rar, cu proeminențe), făcute pe cea mai mare parte din suprafața lor (de ex., fig. 17 și 18). Liniile incizate sunt, de regulă, subțiri și au fost realizate cu un instrument cu vârful ascuțit, probabil, cu o lamă de silex sau de obsidiană. Pe un număr mic de fragmente ceramice se păstrează decorul format din linii groase.

În spărtură, vasele din pastă fină au în mijloc, ca și straturile superficiale, culoare cenușie, cu diferite nuanțe, dovadă că arderea vaselor se făcea în condiții deosebite față de acelea de uz comun. Considerăm că vasele din categoria amintită erau arse într-un fel de cuptoare de olărie primitive, reprezentate printr-o groapă, cu diametrul de aproximativ 1 m, nu prea adâncă, amenajată anume pentru a servi drept cuptor de ars vase. Ținând seama de culoarea cenușie sau neagră, obținută, este sigur că modul de ardere era dirijat cu grijă. După așezarea vaselor în groapa cuptorului (lăsându-se libere marginile gropii) se pune în jur și deasupra materialul lemnos, căruia i se dădea foc. Atunci când cuptorul se încingea și arderea combustibilului era aproape terminată, cuptorul se acoperea, așa fel ca în interiorul lui să nu pătrundă oxigenul. Arderea reducătoare a vaselor se continua, ele dobândind, până la urmă, culoarea cenușie, cu diferite nuanțe, până la negru. În cursul săpăturilor, din cuprinsul așezării studiate, s-au descoperit numai 5 vase întregibile (fig. 25).

În continuare vom prezenta câteva loturi de fragmente ceramice descoperite în cuprinsul așezării cu ceramică liniară de la Glăvăneștii Vechi, găsite în complexe relativ închise (deoarece în ele au putut nimeri și unele cioburi din alte etape, mai târzii).

I. Cel mai vechi grup, după părerea noastră, este reprezentat de fragmentele descoperite în groapa M din șanțul I-1950 (fig. 26). Acesta corespunde în timp cu perioada în care s-au stabilit în zonă primele comunități ale culturii cu ceramică liniară, respectiv cu sfârșitul fazei a III-a a culturii (după periodizarea lui E. Neustupny)⁴⁹.

În cadrul lui nu s-a găsit nici un ciob din vase de uz comun.

Toate cele 15 fragmente găsite în groapă, provin din vase modelate din pastă fină. Toate sunt cioburi din pahare, cu corpul bombat, destul de mult (fig. 26/3, 4), având buza în prelungirea peretelui vasului. Două cioburi sunt neornamentate (fig. 26/1, 2).

În privința decorului, lotul prezintă unele caracteristici. Pe un ciob s-a făcut, mai jos de buză, un șir orizontal de alveole distanțate. De la o serie de alveole coboară câte o linie groasă incizată, verticală (fig. 26/4). Pe alt ciob, mult mai jos de buză, sunt 3 alveole mici alăturate, de la care coboară linii incizate paralele (fig. 26/5).

49. Evžen Neustupný: *K relativní chronologii volutové keramiky*. În: AR, VIII, 1956, 3, p. 386—407.

Majoritatea cioburilor din pahare au mai jos de buză câte o linie orizontală, pe care s-au făcut alveole distanțate (de ex., fig. 26/7, 8). Pe corp au două linii incizate, arcuite, paralele. Pe un alt ciob, lângă linie, s-au făcut două alveole, de la care pornesc în jos două linii incizate, paralele (fig. 26/8). Un ciob are de-a lungul buzei două linii paralele, distanțate, pe care s-a făcut câte o alveolă (fig. 26/3). Patru cioburi au de-a lungul buzei câte trei linii paralele (fig. 26/10, 11) (pe unul sunt alveole regulate, pe celelalte sunt alveole mari, cu forme neregulate).

Un ciob credem că nu aparține, din punct de vedere cronologic, lotului descris (fiind mai târziu), deoarece are în lungul buzei trasate 6 linii (cam neregulate), la intervale mici, din loc în loc, pe ele s-au făcut alveole (ovale, mici) dispuse pe verticală (fig. 26/12).

II. Majoritatea fragmentelor ceramice provenite din câteva loturi găsite printre resturile a două locuințe de sub movila II-1949, datează din faza a IV-a (după periodizarea lui E. Neustupny)⁵⁰ sau mijlocie (după periodizarea lui B. Soudsky)⁵¹.

În zona locuinței 1 din sectoarele A 1 și B 1 ale movilei (fig. 27 și 28), s-au găsit puține cioburi din vase de uz comun (de ex., fig. 28/1). Unul provine dintr-un borcan cu corpul bombat (cu peretele destul de gros), neornamentat (fig. 27/1). Alt fragment a făcut parte tot dintr-un borcan, cu corpul bombat și buza scundă, puțin răsfrântă. Este ornamentat, alături de buză, printr-un șir de adâncituri (cu forme neregulate) făcute cu vârful degetului (fig. 28/1). Pe cel de al treilea ciob s-a păstrat pe corp o proeminență rotundă, scundă, cu o adâncitură pe mijloc (fig. 27/2).

Toate celelalte fragmente au făcut parte din pahare cu corpul bombat, cu buza în prelungirea corpului (de ex., fig. 27/4 și 28/8). Toate sunt modelate din pastă fină. Pe astfel de cioburi, paralel cu buza, s-au trasat câte două (fig. 28/9), iar în majoritatea cazurilor, câte 3 linii (de ex., fig. 27/4 și 28/6, 7), orizontale, adesea distanțate. Pe liniile de pe câteva cioburi nu s-au făcut alveole (de ex., fig. 28/5, 8). Pe altele, sunt alveole, anume unele mici, rotunde, pe linii (de ex., fig. 28/6), dar, de regulă, alveolele sunt ovale, prelungi și au fost făcute pe linii sau alături de ele (de ex., fig. 28/4 și 28/7), totdeauna dispuse în șir. Reținem că în cadru lotului este și un ciob pe care s-au păstrat alveole triunghiulare (fig. 28/16) (care ar putea fi un indiciu pentru o datare mai târzie).

Decorul de pe corpul paharelor se compune din grupuri de unghiuri suprapuse (fig. 27/3, 6, 8 și 28/7, 13) (cu vârful în jos), din semicercuri suprapuse (fig. 27/4 și 28/9, 14). De-a lungul acestor linii și la extremități, fiind făcute alveole. Mai rar, de la linia cea mai de jos (din jurul buzei) coboară câte două linii verticale, paralele, scurte, prevăzute la capete cu alveole (fig. 27/5), sau câte două linii oblice (înclinate una spre alta (fig. 28/17). Pe un singur ciob, decorul din linii incizate se combină cu o proeminență mică, rotundă (fig. 27/6).

50. *Ibidem*, p. 386—407.

51. B. Soudský: *K methodice třídění volutové keramiky*. În: PA, XLV, 1954, Praga, p. 75—104.

Un ciob este deosebit, are decorul din linii incizate, formând două unghiuri drepte, suprapuse, iar suprafața unghiului de deasupra era acoperită cu linii incizate, oblice, paralele, distanțate (fig. 28/18). Este un decor care se aseamănă cu cel specific unei categorii de vase din arealul culturii Dudești din Muntenia.

Cel de al doilea lot provine din zona locuinței 2, din suprafețele A 2 și B 2, din movila II-1949 (fig. 29 și 30).

Din acest lot fac parte puține cioburi din vase de uz comun. Două din ele au avut corpul bombat. Unul avea buza puțin răsfrântă și decorul compus dintr-un șir de adâncituri de-a lungul marginii, făcute cu degetul (fig. 30/1). Al doilea avea o proeminență mică, cu creștătură orizontală pe mijloc (fig. 30/2).

Ca și în lotul precedent, restul fragmentelor provin din vase din pastă fină, în formă de pahare, câteodată cu marginea puțin răsfrântă (de ex., fig. 30/5, 6). Un singur ciob a făcut parte dintr-un castron de formă tronconică, având peretele puțin arcuit și neornamentat (fig. 29/3).

Două cioburi sunt puțin deosebite, căci au decorul simplu, unul reprezentat printr-un șir de alveole ovale, mici (cu un capăt ascuțit), de-a lungul buzei (fig. 30/3) și altul grupuri distanțate de câte 3 alveole (cam neregulate), dispuse pe verticală în jurul marginii vasului (fig. 30/4).

Majoritatea paharelor au trasate paralel cu marginea grupuri de câte două (rar) (fig. 29/1 și 30/5, 14), de obicei, câte trei linii paralele, orizontale (fig. 29/6, 7 și 30/6, 9), pe care s-au făcut alveole (rotunde sau ovale). În unele cazuri, pe astfel de vase, mai jos de linii, nu s-a păstrat alt decor (de ex., fig. 29/5, 6, 11 și fig. 30/14, 24). Alteori se văd grupuri mici verticale de alveole (fig. 30/6, 9).

De obicei, ca și în cazul lotului precedent, pe corpul vaselor s-au trasat linii paralele în zig-zag (fig. 29/11); grupuri de unghiuri suprapuse (fig. 29/5 și fig. 30/22); grupuri de câte 3 linii paralele, oblice (fig. 29/5, 6); grupuri de linii arcuite în semicercuri suprapuse (fig. 30/15, 17); mai rare sunt combinațiile de linii arcuite, paralele (fig. 30/19—21) (cioburile fiind mici nu putem preciza decorul format). De-a lungul liniilor și la extremități s-au făcut alveole, dar trebuie reținută fig. 30/8, 13, 15). Pe un vas cu decor din linii incizate, s-a păstrat o proeminență imitând, stilizat, capul unui animal cornut (fig. 30/17).

În câteva cazuri alveolele au forma triunghiulară (fig. 29/12 și fig. 30/25) (ornament care ar putea fi specific unei alte etape mai târzii). Din acea serie fac parte câteva fragmente de pahare cu decorul mai bogat, compus din 3 sau 4 linii (mai adese, de-a lungul marginii) iar mai jos grupuri de semicercuri, suprapuse (fig. 29/13, 14).

Dispunem și de un lot de materiale din zona movilei V — 1949 (fig. 31, 32 și 33).

Cioburile din vasele de uz comun provin din borcane cu corpul bombat (fig. 31/1, 2) și, mai rar, din borcane cu gît (fig. 31/6). Astfel de vase, uneori, nu au decor, alteori, de obicei, au de-a lungul buzei câte un șir de adâncituri făcute cu vârful degetului și cu unghia. Adânciturile sunt destul de dese lângă buză sau mai rare, mai jos de mar-

gine (fig. 31/2—6). Pe unele vase s-au făcut proeminente de diferite forme (fig. 31/7—9).

În cadrul lotului majoritatea cioburilor sunt din vase din pastă fină, în formă de pahare cu pereții arcuiți (fig. 32). Fac excepție câteva cioburi din castroane tronconice cu corpul arcuit (de ex. fig. 33/11). Decorul unor astfel de vase este variat. Într-un caz s-au păstrat două linii arcuite, paralele, care coboară de lângă buză (fig. 32/1). Un alt ciob are de a lungul buzei o linie orizontală, lângă care mai jos de ea, s-a făcut la intervale inegale, un șir de alveole micuțe (fig. 32/2). Se cuvine să amintim și câteva cioburi prevăzute cu o linie mai jos de buză, de la care coboară, la intervale egale, linii incizate, verticale sau oblice (fig. 32/3—5). Numai unele din ele au la capăt sus câte o alveolă (fig. 32/3—5). Sunt destul de multe cioburi cu decorul din linii suprapuse, în semicercuri, prevăzute cu alveole (fig. 32/9, 15 și 33/7, 9). Atrag atenția câteva cioburi având decorul din mai multe linii dese în jurul buzei sau pe corp (fig. 32/16—18). Acestea din urmă ar putea fi puțin mai târziu.

Lotul descris credem că datează tot din faza a IV-a a culturii cu ceramică liniară.

Considerăm că din aceeași fază datează și alte câteva fragmente :

— Un ciob mic, pe care se văd două linii orizontale, paralele, distanțate, între care, precum și în porțiunile de deasupra și dedesubt (poate și ele delimitate prin linii similare) s-au făcut mici adâncituri, fără o anumită ordine (fig. 24/3).

— Un altul mai mare, provine dintr-un pahar, cu formă aproximativ tronconică, cu pereții puțin arcuiți. Pe vas s-au trasat două linii (pe una din ele se vede o alveolă obișnuită) aproximativ paralele cu buza vasului, distanțate între ele. Pe suprafața dintre linii s-au făcut din loc în loc, liniuțe scurte (fig. 24/9).

— Un alt ciob deosebit, provine dintr-un vas mai mare, cu corpul bombat, prevăzut cu o toartă (nu prea mare) pe verticală. Pe partea inferioară a ciobului sunt două linii incizate prevăzute cu câte o alveolă. În dreapta torții au fost trasate șase linii (destul de scurte) semicirculare, suprapuse, având câte o alveolă ovală (cu un capăt ascuțit). În stânga torții se văd alte două linii semicirculare mai lungi, suprapuse, cu alveole la extremități (fig. 24/21). Acest fragment probabil datează din ultima fază a culturii.

— Reținem și observația că pe fundul unui vas cu decor compus din semicercuri, au fost trasate două linii incizate, formând un x, cu alveole pe extremitățile liniilor și pe mijloc (fig. 33/12). Un semn similar s-a făcut și pe un vas de la Ruseștii Noi (Rep. Moldova). Subliniem că pe acel recipient nu s-a mai făcut alt decor. Suntem de părere că acest semn a avut, în vechime, o anumită semnificație magico-religioasă.

III. Un lot de trei fragmente ceramice (găsit în ș. II E) se deosebește de celelalte prin decor (fig. 34). Ele provin din pahare, cu corpul bombat, modelate din pastă fină. Pe două din ele (din două vase deosebite) decorul din lungul marginii, se compune din două șiruri para-

lele, orizontale, de adâncituri, cu formă specifică, prelungă, pe verticală, cu un vârf ascuțit în sus și cu partea de jos arcuită. Mai jos, pe corp, urmează grupuri de câte patru linii dese paralele, în semicerc, suprapuse. Grupurile sunt legate între ele (fig. 34/1—2). Cel de al treilea ciob provine din partea inferioară a unui pahar cu decor format din alveole similare, dispuse în șiruri verticale (fig. 34/3).

Prin urmare, ținând seama de caracteristicile loturilor de materiale descrise, considerăm că primul din ele este cel mai vechi și prin unele materiale datează de la sfârșitul fazei a III-a a culturii studiate.

Alte câteva loturi, cele mai multe, sunt din faza a IV-a a culturii, iar ultimul lot (compus din câteva fragmente) îl atribuim fazei a V-a a culturii. Tot din această fază ar putea data și fragmentele cu decor deosebit, din loturile specifice fazei a IV-a. Ne gândim, mai ales, la cioburile ornamentate cu mai multe linii paralele, dese, prevăzute cu alveole, din lungul marginii vaselor, asociate cu grupuri de semicercuri, paralele, dese, suprapuse.

În privința datării complexului, într-o lucrare recentă, se arată că locuirea din așezarea purtătorilor cu ceramică liniară de la Glăvăneștii Vechi a început la sfârșitul fazei timpurii a culturii (din Moldova), a continuat în tot cursul fazei mijlocii și apoi a celei finale. Sfârșitul complexului la care ne referim s-ar plasa la începutul fazei timpurii a perioadei Zelizovce⁵².

*

Ne ferim de a face, în această lucrare, prea multe comparații de ordin tipologic și cronologic cu alte complexe similare, deoarece considerăm că este mai important faptul că publicăm, pentru uzul specialiștilor din țară și din străinătate, majoritatea materialelor descoperite în anii 1949 și 1950 în cuprinsul așezării cu ceramică liniară de la Glăvăneștii Vechi.

L'AGGLOMERATION APPARTENANT À LA CULTURE DE LA CERAMIQUE RUBANNÉE DE GLĂVĂNEȘTII VECHI

(R é s u m é)

Pendant les années 1949 et 1950 à Glăvăneștii Vechi (dép. Iași) ont été effectuées des fouilles auprès du rousseau Jijia dans une agglomération appartenant à la culture à céramique rubannée. L'agglomération se trouve sur un terrain allongé, peu élevé. Une partie de l'agglomération avec de la céramique rubannée a été superposée par les restes de la plateforme d'une habitation appartenant à la phase Cucuteni B. Sur le même lieu ont été élevés plus tard des tumuli avec des tombeaux à ocre rouge. La couche contenant des matériaux céramiques ru-

52. Nicolae Ursulescu : *Contribuții privind evoluția culturii ceramicii liniare pe teritoriul Moldovei*. În : *ArhMold*, XIII, 1990, p. 37.

bannées a été très mince pour cette raison il n'y a pas possibilité de faire des observations stratigraphiques concernant le rapport entre les différents complexes.

L'agglomération à céramique rubannée a 300 m longuer et quelques dizaines m de largeur. Dans cette agglomération ont été mis au jour quelques habitations qui ont constitué plusieurs groupes. La plupart des habitations ont été construites à la surface ayant les parois en pieux et en natte de branches enduites avec de la terre glaise. La forme exacte de ces habitations n'a pu être déterminée. Dans chaque maison se trouve unâtre ouverte et une moulin à bras. Auprès des habitations ont été des fosses, les unes d'eux ayant des grandes dimensions.

Pendant les recherches effectuées on n'a pu observer l'existence d'une fosse pour défense.

Les membres de la communauté, qui ont vécu dans cette agglomération, ont utilisé des nombreux outils. Pendant les fouilles ont été trouvés 546 pièces en silex. Entre ces pièces il y a quelques microlites, entre eux deux trapezoidales et un romboidal. Parmi les outils prédominent les lames, suivis par des grattoirs et d'autres types. La majorité des pièces ont des dimensions moyennes, caractéristiques pour le néolithique moyen. Il y a aussi de nucléées, ce qui prouve que la majorité des pièces ont été réalisées sur place.

Dans cette agglomération ont été mis au jour aussi quelques microlites en obsidienne qui ont parvenu par les échanges qui ont eu lieu avec des communautés assez éloignées.

De même ont paru des pièces en pierre polie. Prédominent les haches en forme de bottier, sans perforation. Ces haches ont été confectionnées en général de tuf volcanique de couleur jaune. Seulement quelques pièces ont été réalisées des roches dures d'origine volcanique.

On doit mentionner spécialement que dans une maison, sur une surface restreinte, on été trouvées *in situ* des outils finits en pierre polie, ainsi que des pièces en différentes stades du travail. Il est évident que dans cette maison a fonctionné un atelier pour confectionner les pièces mentionnées plus haut, utilisant comme matière première des roches apportées des Carpathes Orientaux.

De cette agglomération proviennent un nombre réduit des outils en os et une seule pièce en corne.

Une des occupation des membres de la communauté de l'agglomération de Glăvănești Vechi a été la culture primitive des plantes. Ont été découverts des grains de blé (*Triticum monococcum* L.). Des grains de blé sont imprimés aussi dans la terre glaise des parois, ainsi que sur quelques tessons céramiques. On doit mentionner de même que la pâte de la céramique a été dégraissée avec assez beaucoup de balle de céréales.

En ce qui concerne l'élevage on a peu des données. D'après les ossements déterminés jusqu'à présent résulte que la plupart appartiennent à des bovines d'une grande taille. Auprès des habitations ont été trouvées aussi des ossements appartenant à des : ovines, chèvres et porc. Ont paru aussi des ossements appartenant à des animaux sauvages, mais encore pas déterminés. Il y a aussi quelques os qui proviennent des grands poissons et des coquillages et escargots.

Dans quelques habitations ont été trouvées des fusaioles (fig. 13/1, 5, 6) et de petits tas des poids en argile brûlée, rondes ou ovales (fig. 12/2). Les dernières ont servi comme poids pour métier à tisser vertical soit pour le traineau.

Les membres de la culture de la céramique rubannée, ont utilisé deux sortes des vases : la céramique d'usage commun et la céramique en pâte fine. Malheureusement seulement cinq vases on pu être restaurés (fig. 25).

Dans l'ouvrage ont été étudiés les caractéristiques principales pour chaque catégorie et ont été présentés des fragments céramiques découverts dans des complexes fermés, qui d'après leur décor peuvent être attribué à différentes phases d'évolution de la culture rubannée.

Les vases de l'usage commun (fig. 14—16) ont été modélés en pâte mêlée avec beaucoup de la balle. Ces vases ont été brûlés sur des âtres ouverts à une température qui a mesuré quelques cents grades Celsius.

La catégorie des vases fins (fig. 17—24) ont peu de la balle dans leur pâte. La forme principale est représentée par le bol (fig. 17/5, 8, 9 (avec les

parois arqués. Il y a aussi quelques écuelles tronconiques avec les parois peu arquées (fig. 20/10).

En ce qui concerne la périodisation de la céramique l'auteur considère que dans l'agglomération de Glăvănești Vechi le plus ancien complexe de la céramique rubannée est représenté par la fosse M de la section I—1950 (fig. 26). Dans cette fosse ont été trouvés des fragments des bols en pâte fine, ayant un décor des alvéoles et lignes incisées. Un motif décoratif spécifique est constitué par des alvéoles enfoncées successivement sous la buche, d'où sont tracées des lignes verticales incisées. Sur la majorité des fragments a été incisé une ligne horizontale sous la buche, interrompue par des alvéoles. Plus rarement on trouve sous la buche trois lignes horizontales interrompues de même par des alvéoles.

La majorité des fragments céramiques d'une deuxième lot datent, d'une autre phase. Elles proviennent des deux habitations (superposées par le tumulus II—1949) (fig. 27—30).

Les vases provenant de ces complexes sont représentés en part par des pots d'usage commun, ayant soit un rangée des alvéoles, soit des proéminences des différentes formes.

La majorité des fragments proviennent des bols avec le corp presque sphéroïdal à côté des quelles ont paru aussi des fragments des vases tronconiques ayant les parois arquées. Sur ces vases sous la buche sont incisées trois lignes parallèles horizontales sur lesquelles de place en place il y a des alvéoles. Sur leur corp a été réalisé un décor assez varié, formé par des groupes des angles ou des demicercles superposés sur sur lesquelles de distance en distance sont réalisés des alvéoles des formes différentes.

On doit mentionner spécialement un fragment céramique qui a un décor formé des lignes incisées, semblable au décor des quelques vases de l'aireal de la culture de Dudești de la région du sud de la Munténie.

Une troisième lot des fragments céramiques est représenté seulement par quelques tessons en pâte fine (fig. 34). Sur deux il y a sous la buche un décor représenté par deux rangées horizontales des alvéoles imprimées avec la base arrondie et la partie supérieure aiguë. Sous les rangées des alvéoles suivent des groupes formées par 4 lignes incisées, formant groupes des demicercles liés entre eux.

Le premier lot date de la fin de la phase III ('après la périodisation de E. Neustupny ou de la première partie de la phase moyenne (d'après la périodisation de B. Soudsky) de la culture à céramique rubannée.

La majorité des fragments céramiques du deuxième lot appartiennent à la IV-e phase (d'après la périodisation de E. Neustupny) ou à la deuxième part de la phase moyenne d'après la périodisation de B. Soudsky) de la culture à céramique rubannée.

Le dernier lot peut être daté du commencement de la V-e phase d'après la périodisation de E. Neustupny) ou du commencement de la phase tardive (d'après la périodisation de B. Soudsky) de la culture à céramique rubannée.

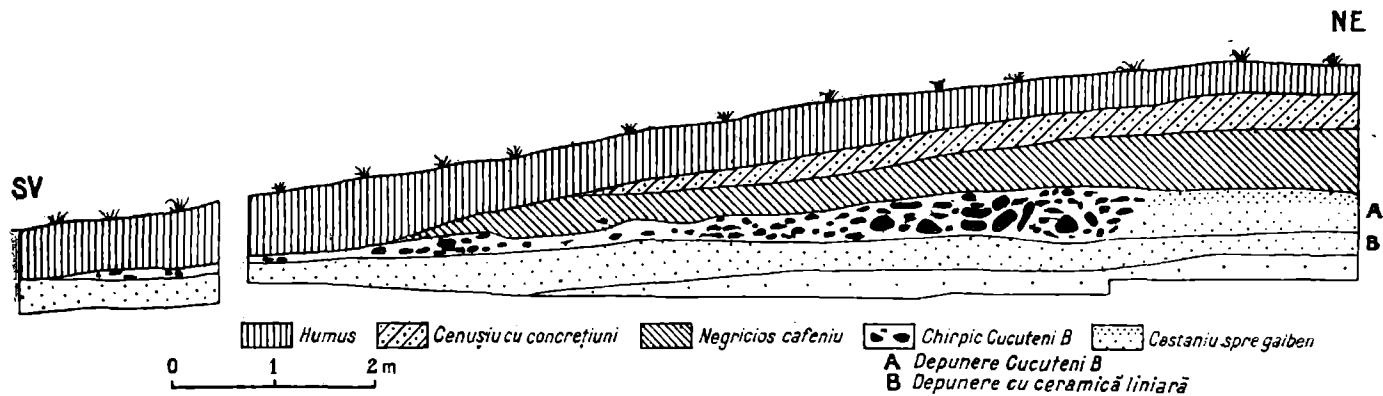

Fig. 1. Glăvănești Vechi. Profilul malului de NV al șanțului NE—SV.
din movila I — 1949.

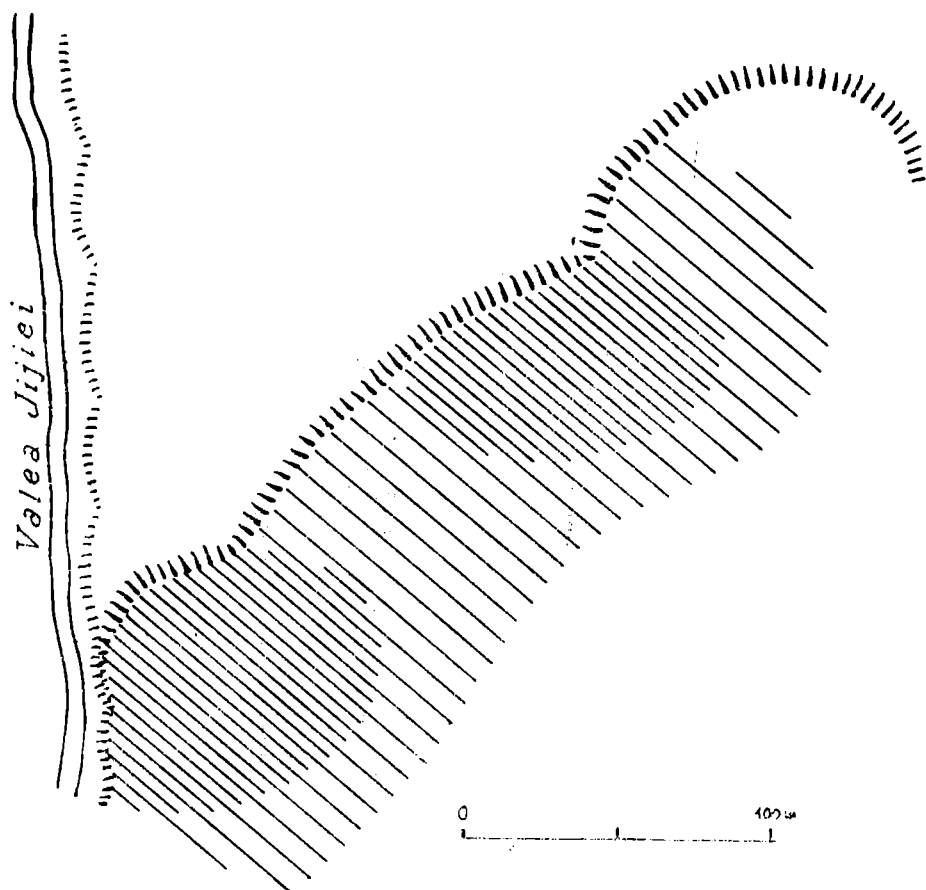

Fig. 2. Glăvăneștii Vechi. Întinderea aproximativă a așezării cu ceramică liniară.

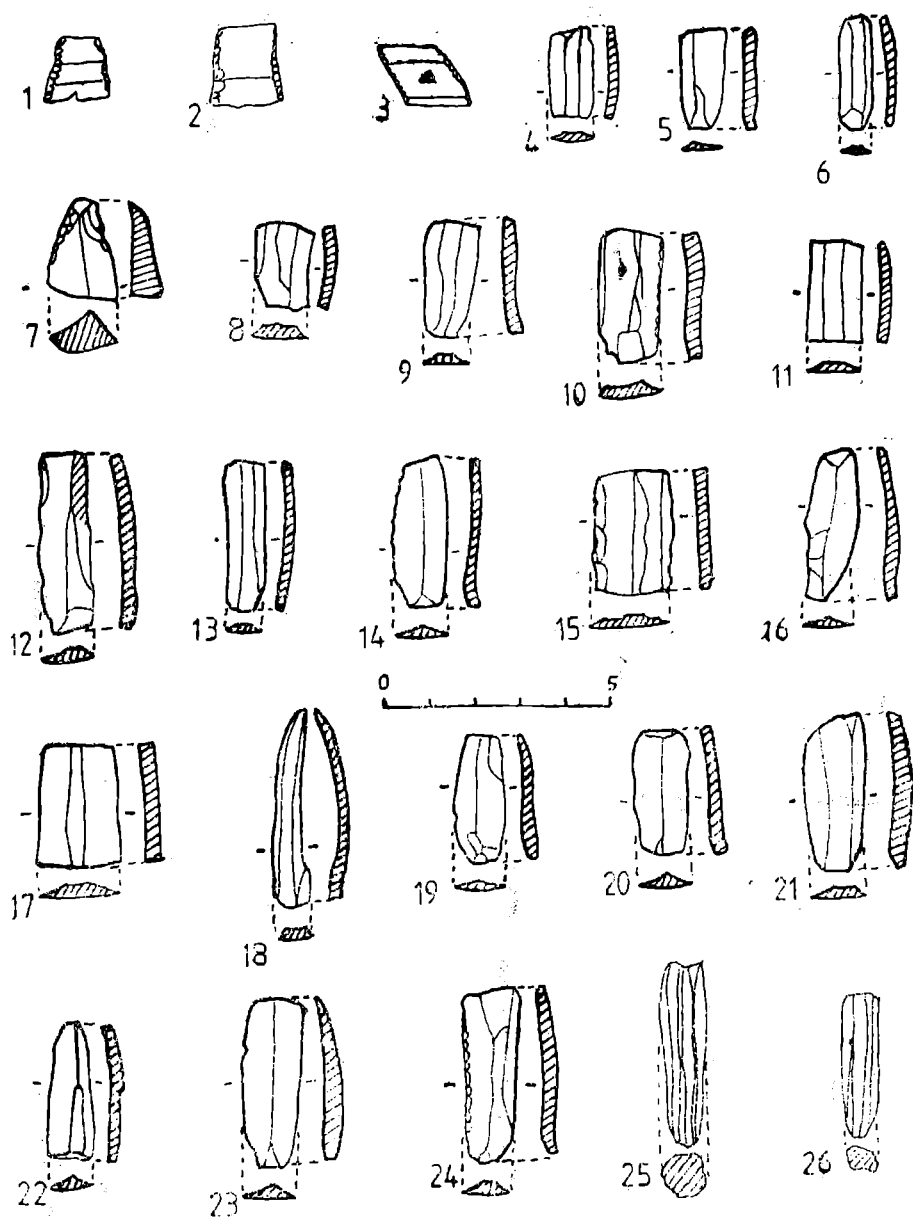

Fig. 3. Glăvănești Vechi. Microlite de silex.

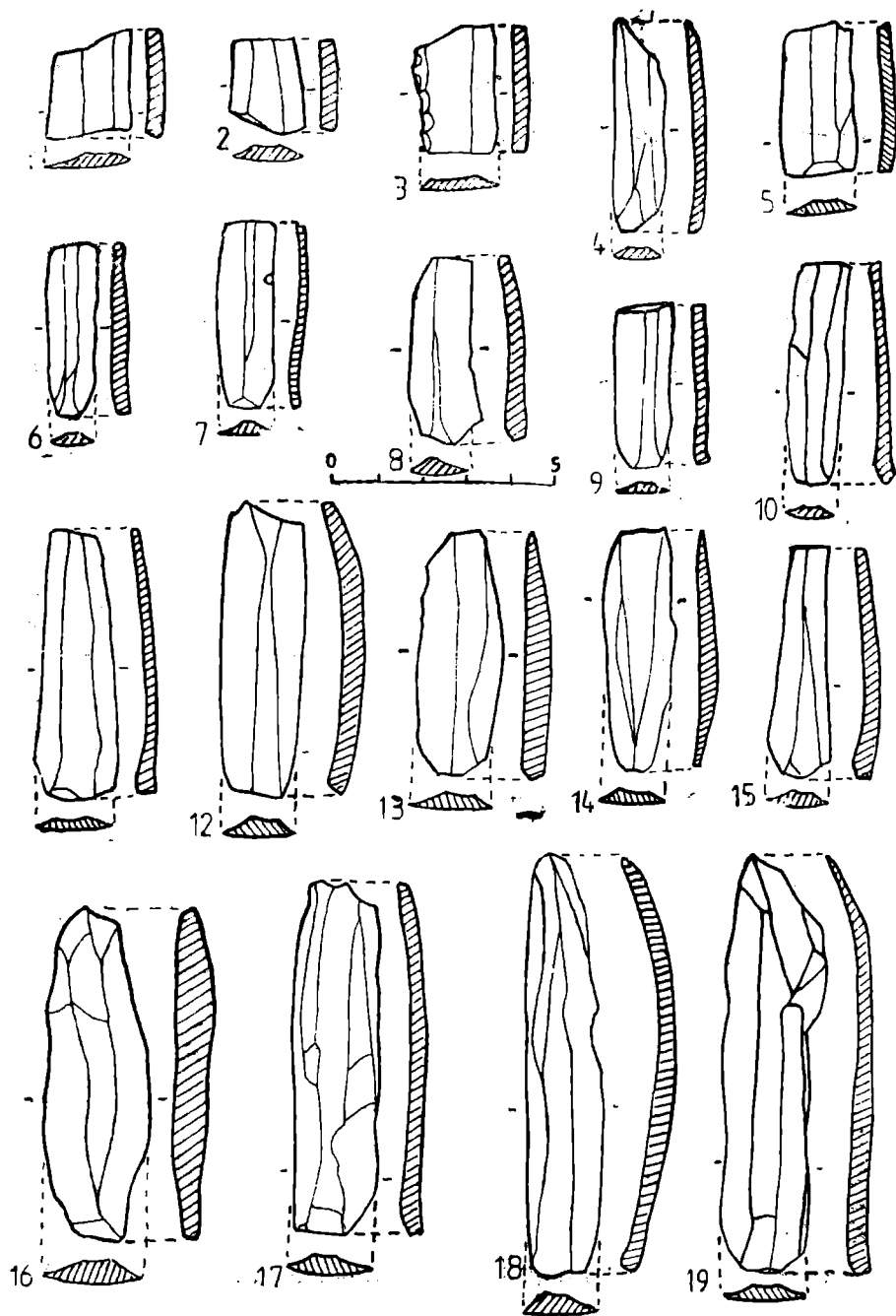

Fig. 4. Glăvănești Vechi. Lame de silex.

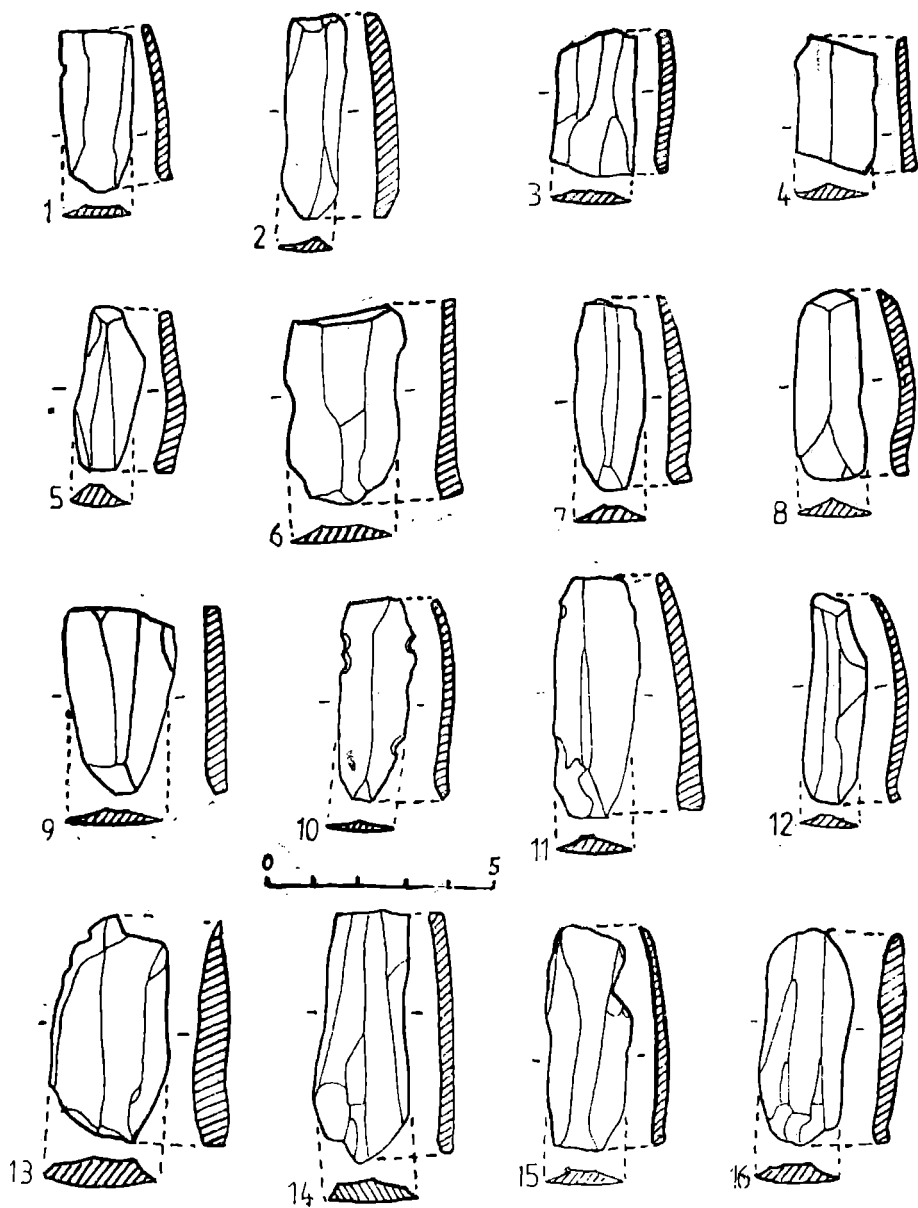

Fig. 5. Glăvănești Vechi, Lame de silex.

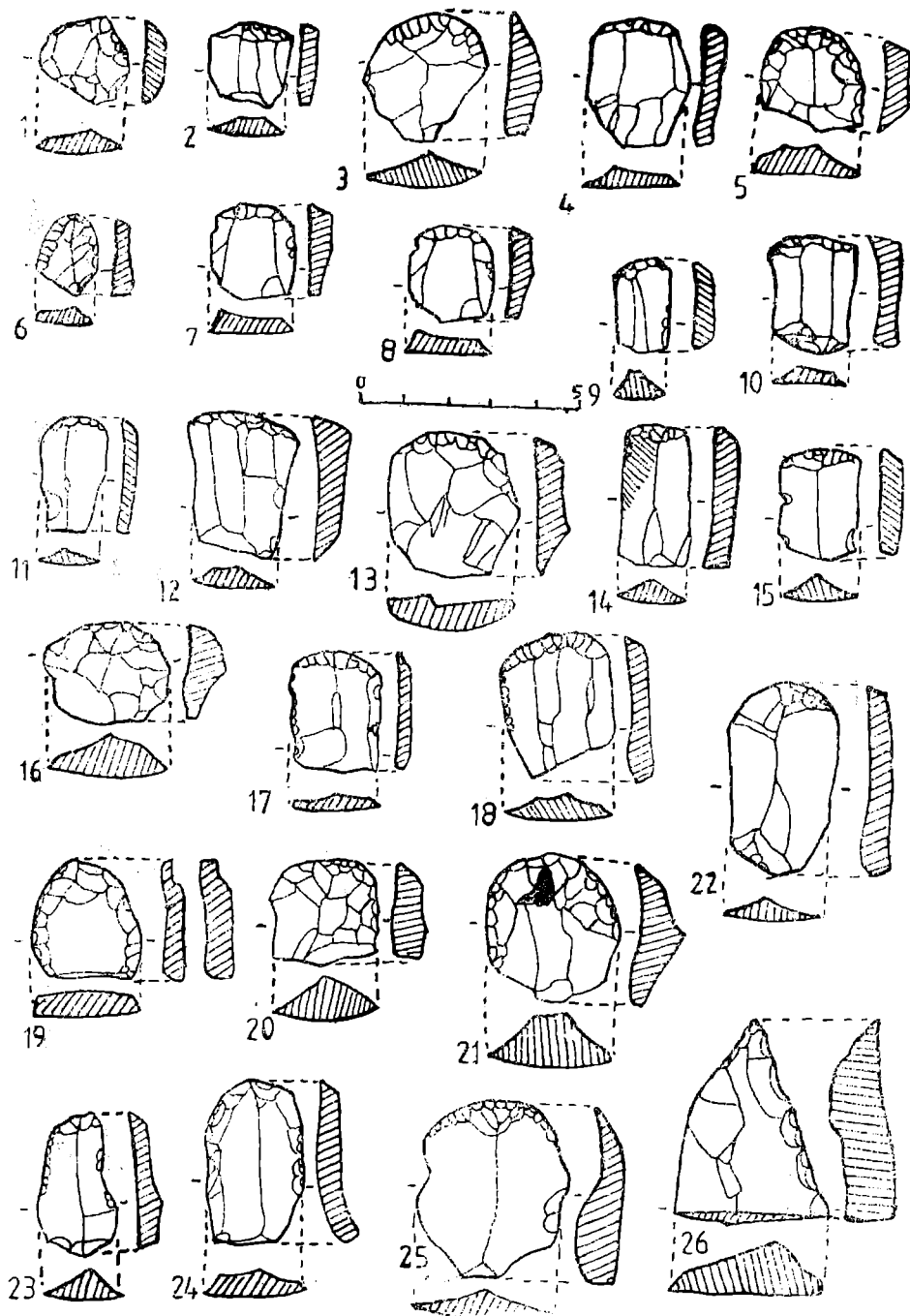

Fig. 6. Glăvăneștii Vechi, 1—25. Răzuitoare de silex ; 26. O unealtă ascuțită de silex.

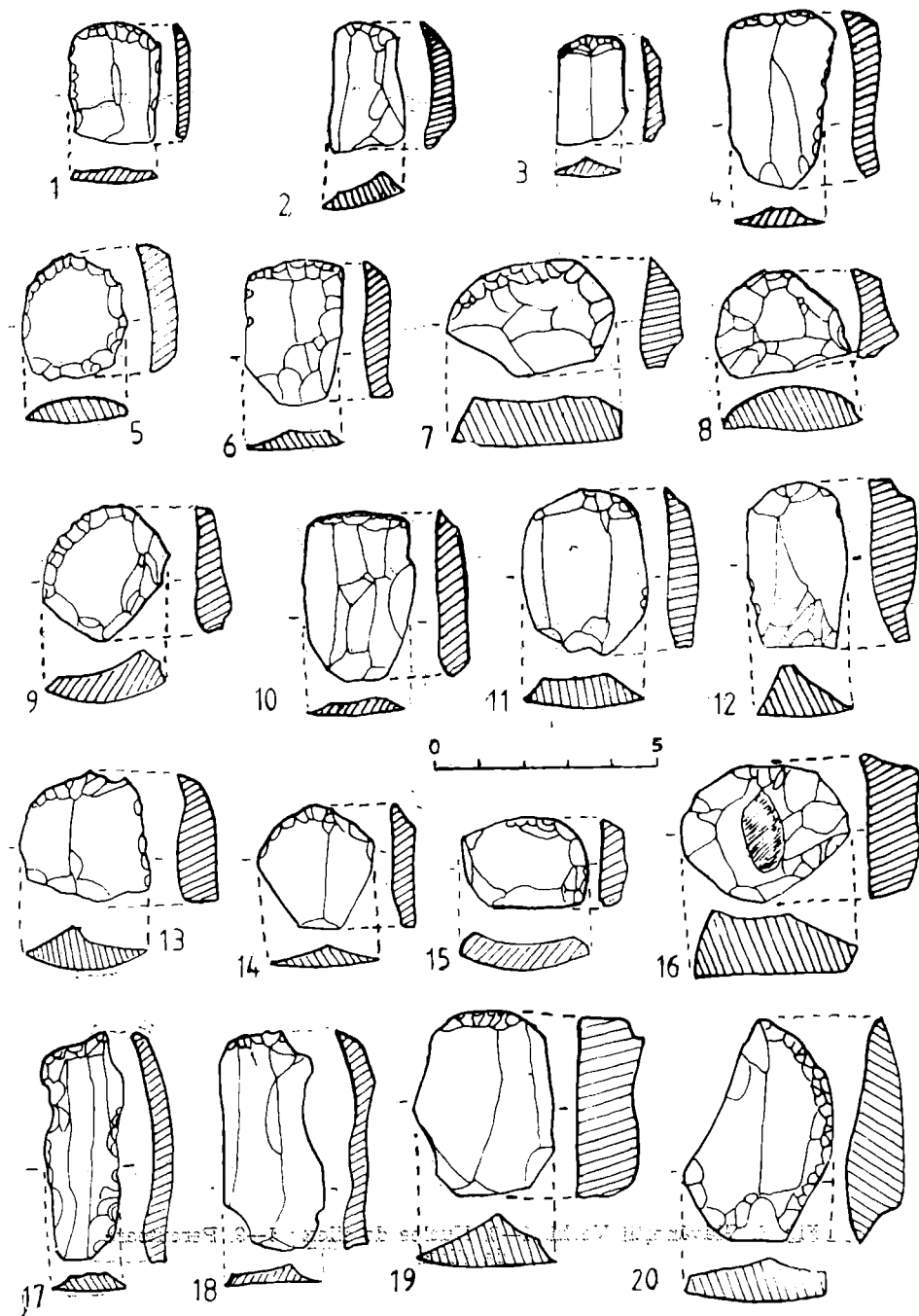

Fig. 7. Glăvăneștii Vechi. Răzuitoare de silex.

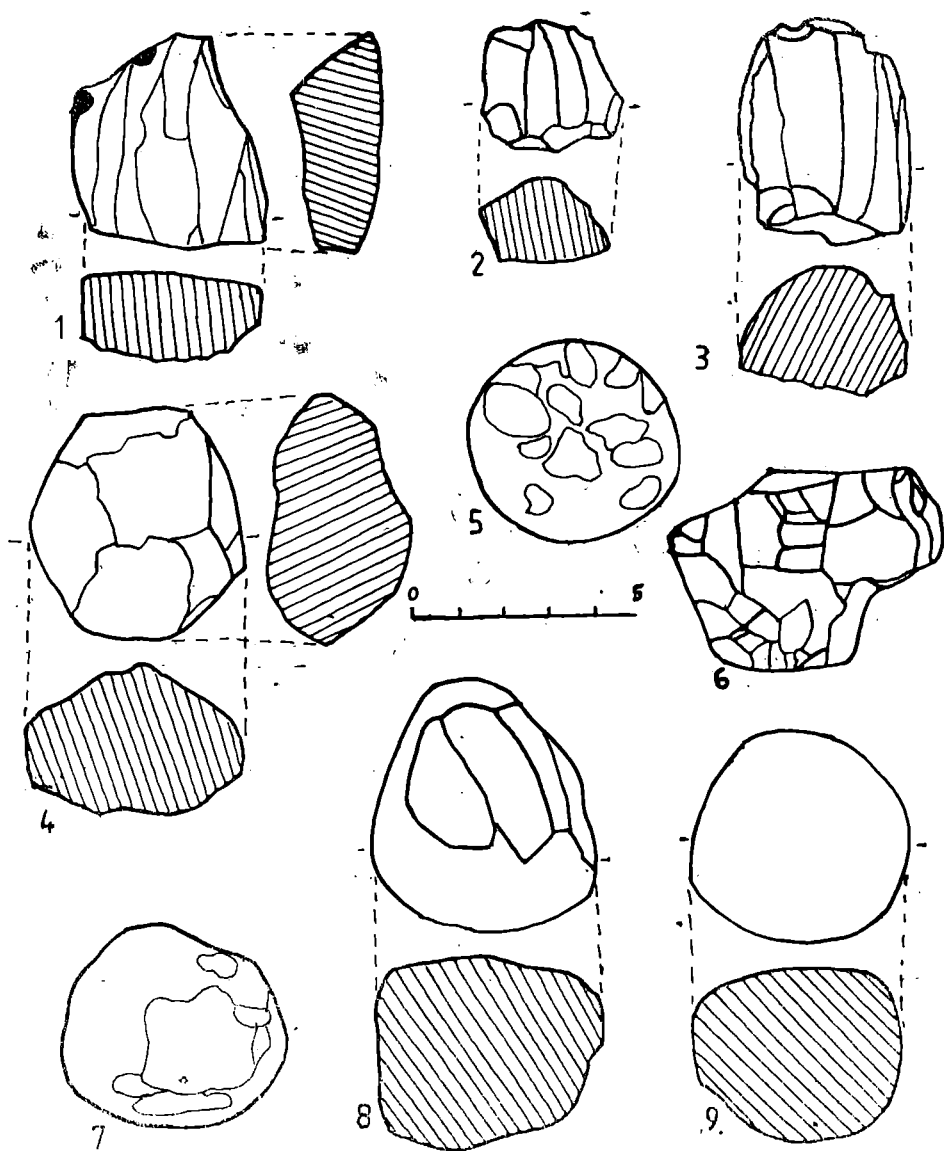

Fig. 8. Glăvănești Vechi. 1—3. Nuclee de silex ; 5—9. Percutoare de silex.

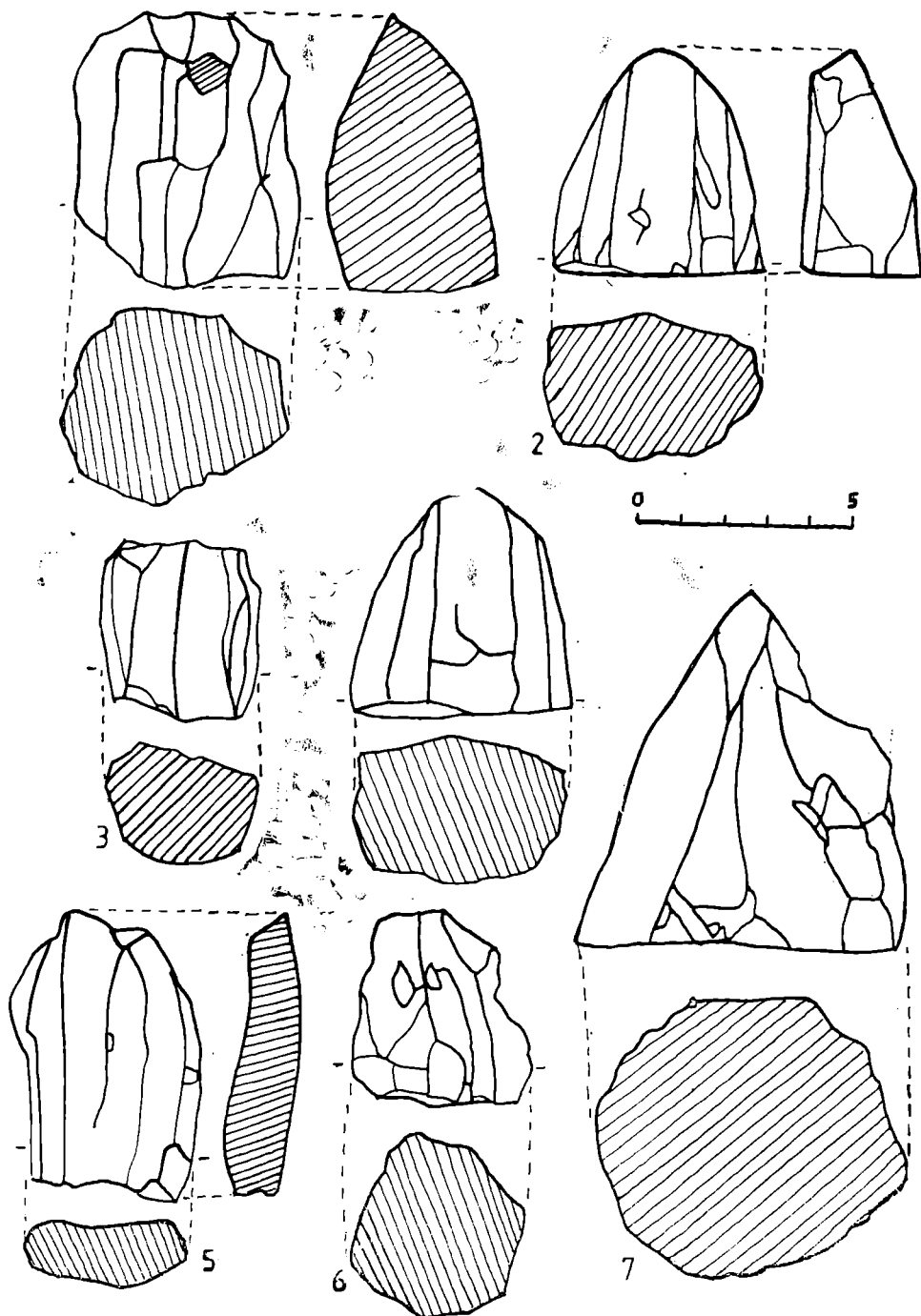

Fig. 9. Glăvănești Vechi. Nuclee de silex.

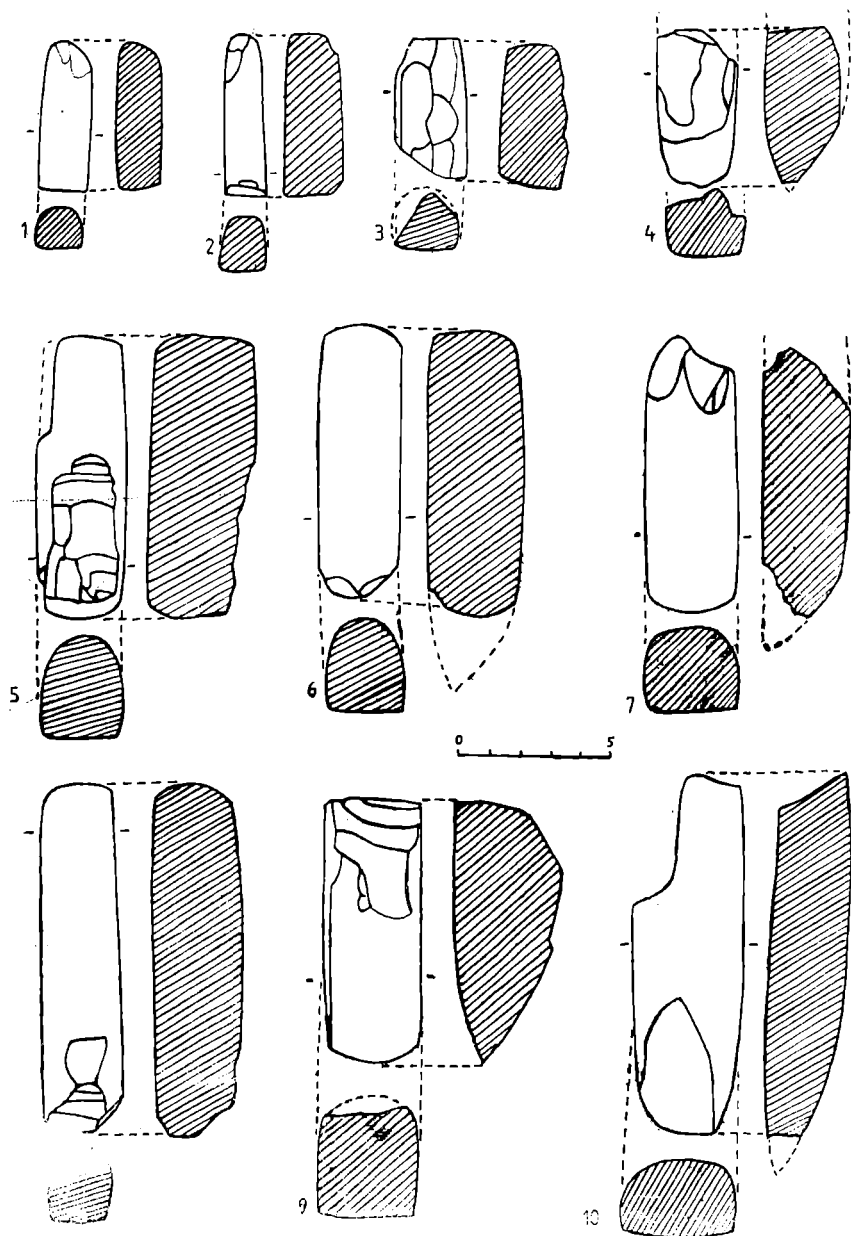

Fig. 10. Glăvăneștii Vechi. Dălțițe și topoare „calapod”.

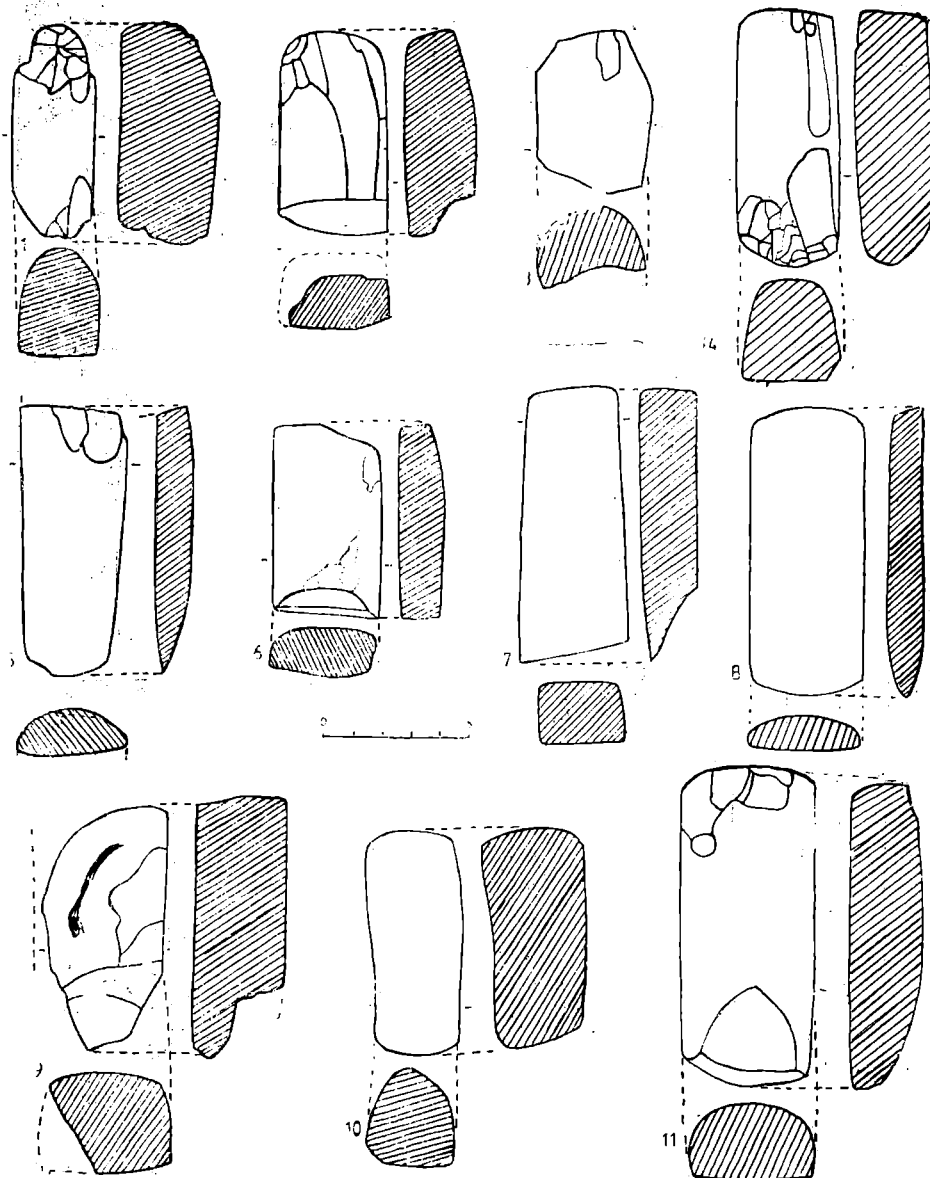

Fig. 11. Glăvănești Vechi. Topoare „calapod”,

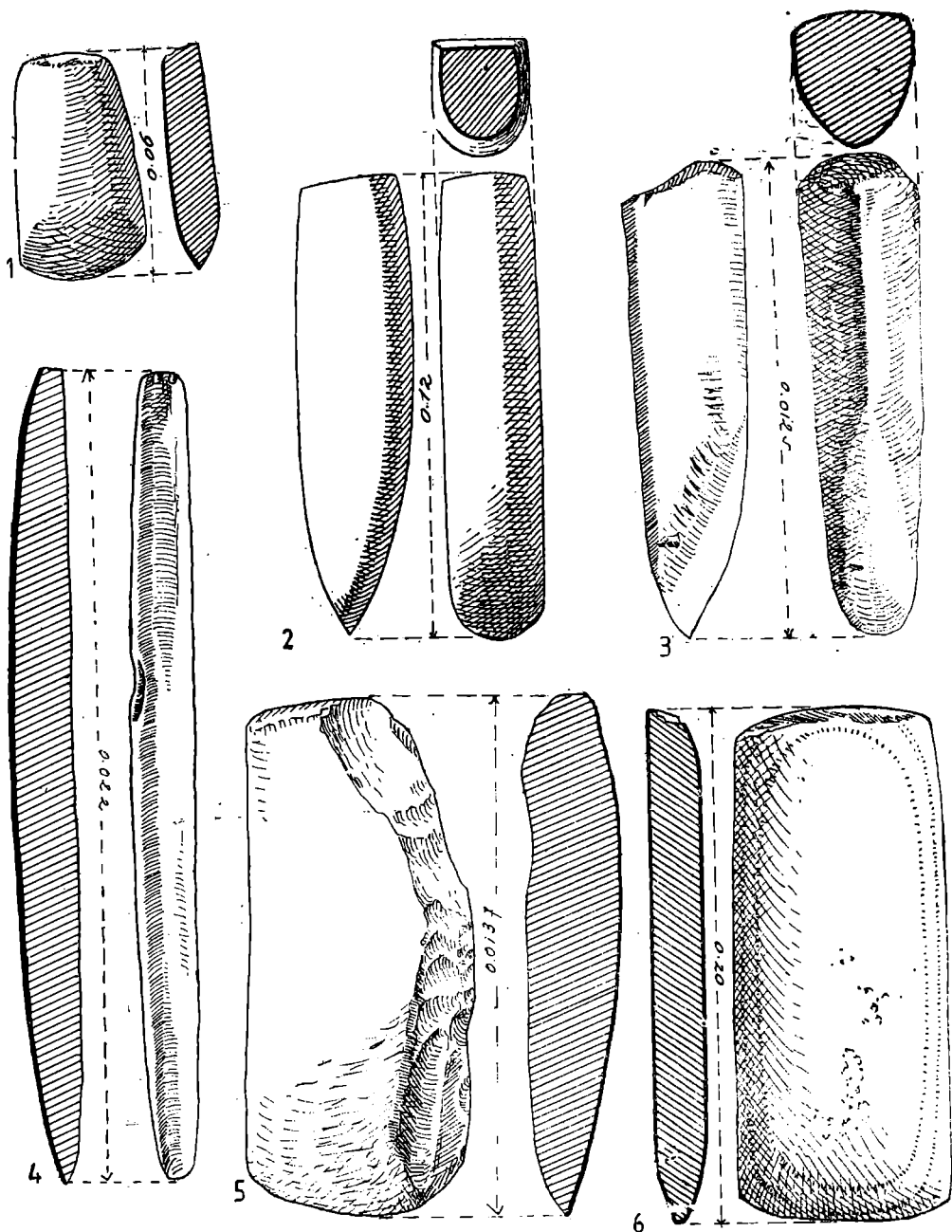

Fig. 12. Glăvănești Vechi. 1 și 6. Topoare plate; 2, 3 și 5. Topoare „calapod”; 4. O unealtă deosebită.

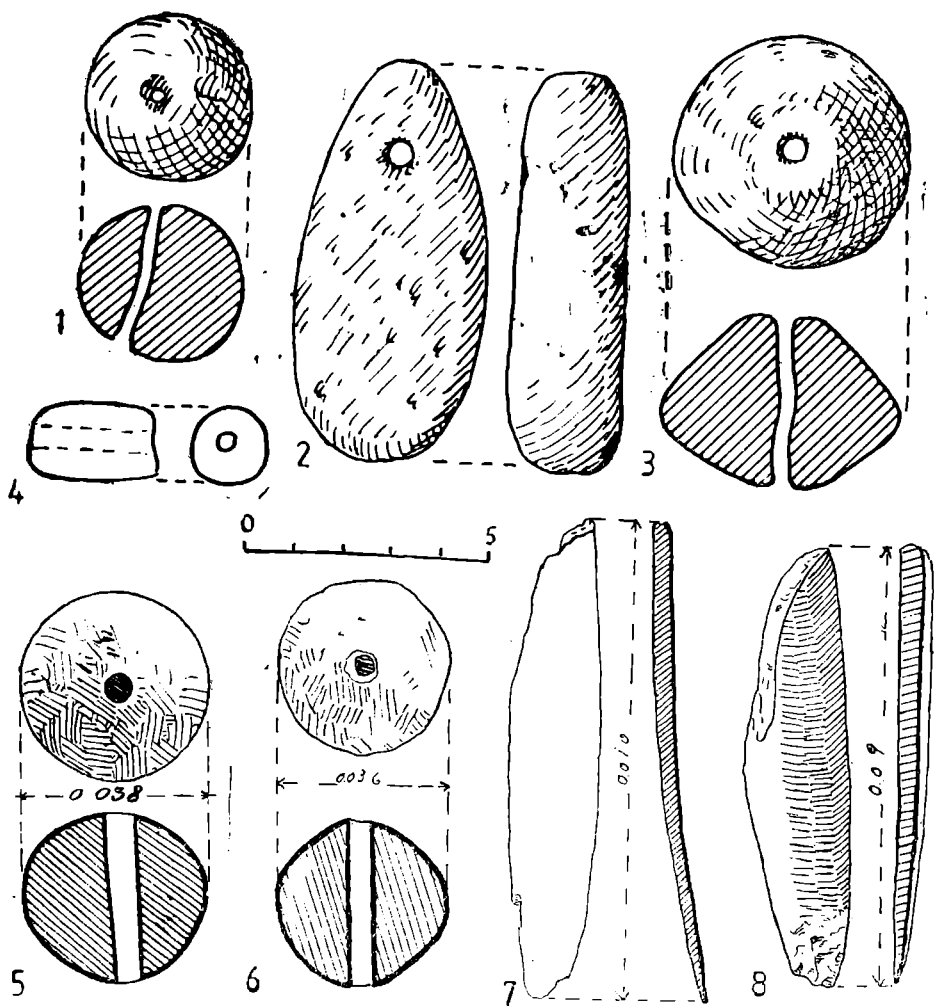

Fig. 13. Glăvănești Vechi. 1, 3, 5, 6. Fusaiole; 2. Greutate pentru războiul de țesut vertical; 4. Mărgea de lut (?); 7, 8. Unelte de os.

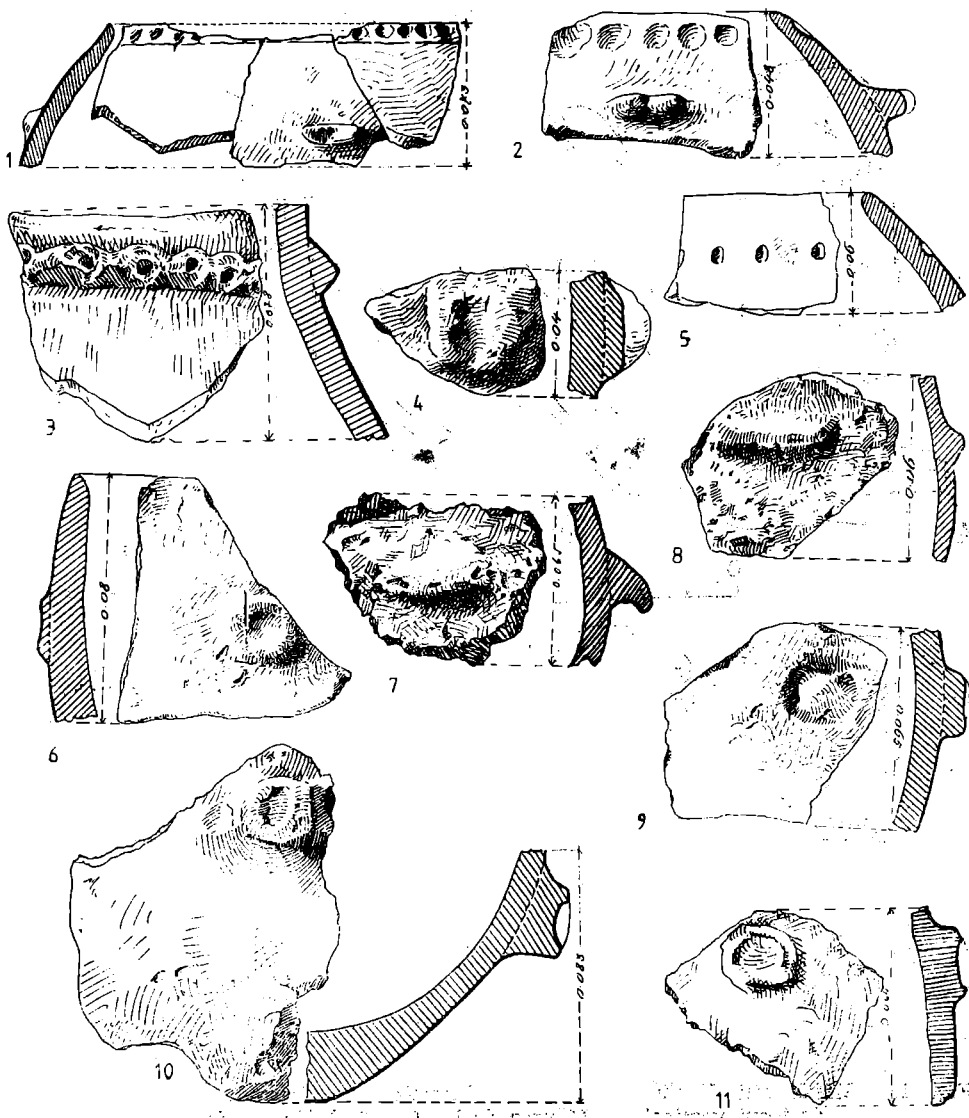

Fig. 14. Flăvănești Vechi. Fragmente din vase de uz comun.

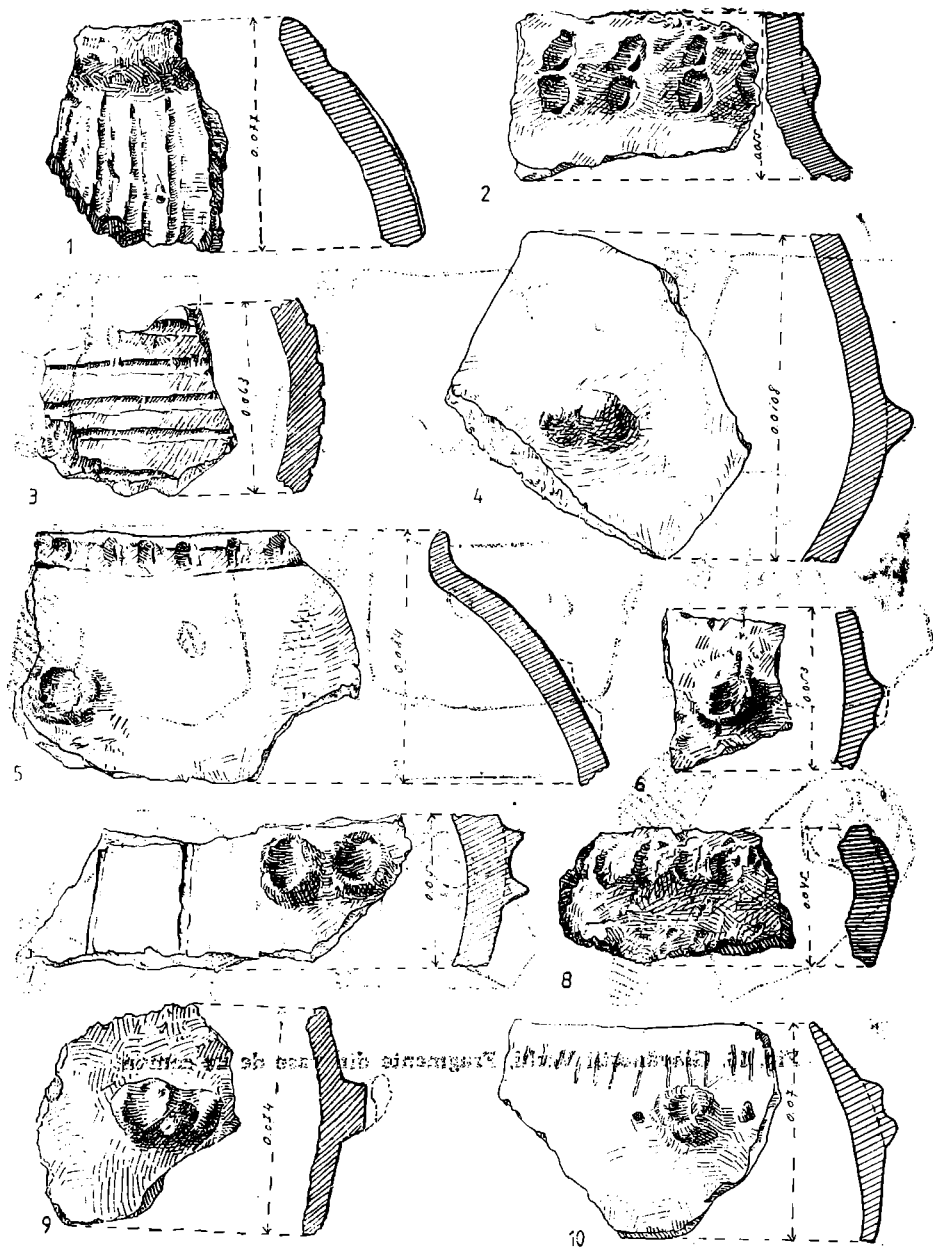

Fig. 15. Glăvănești Vechi. Fragmente din vase de uz comun.

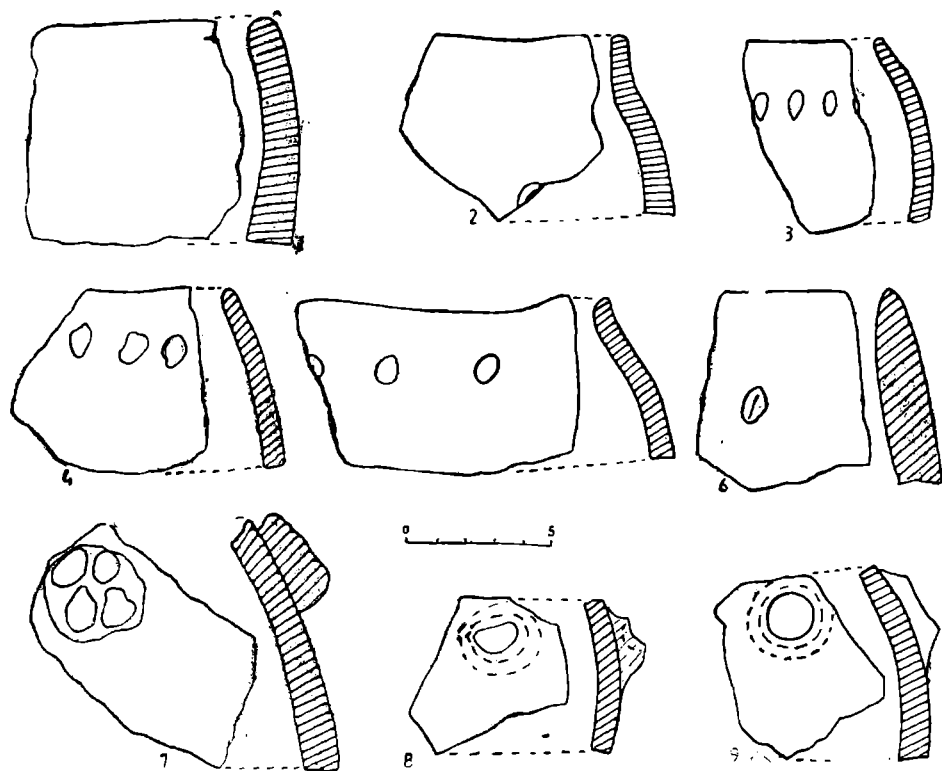

Fig. 16. Glăvănești Vechi, Fragmente din vase de uz comun.

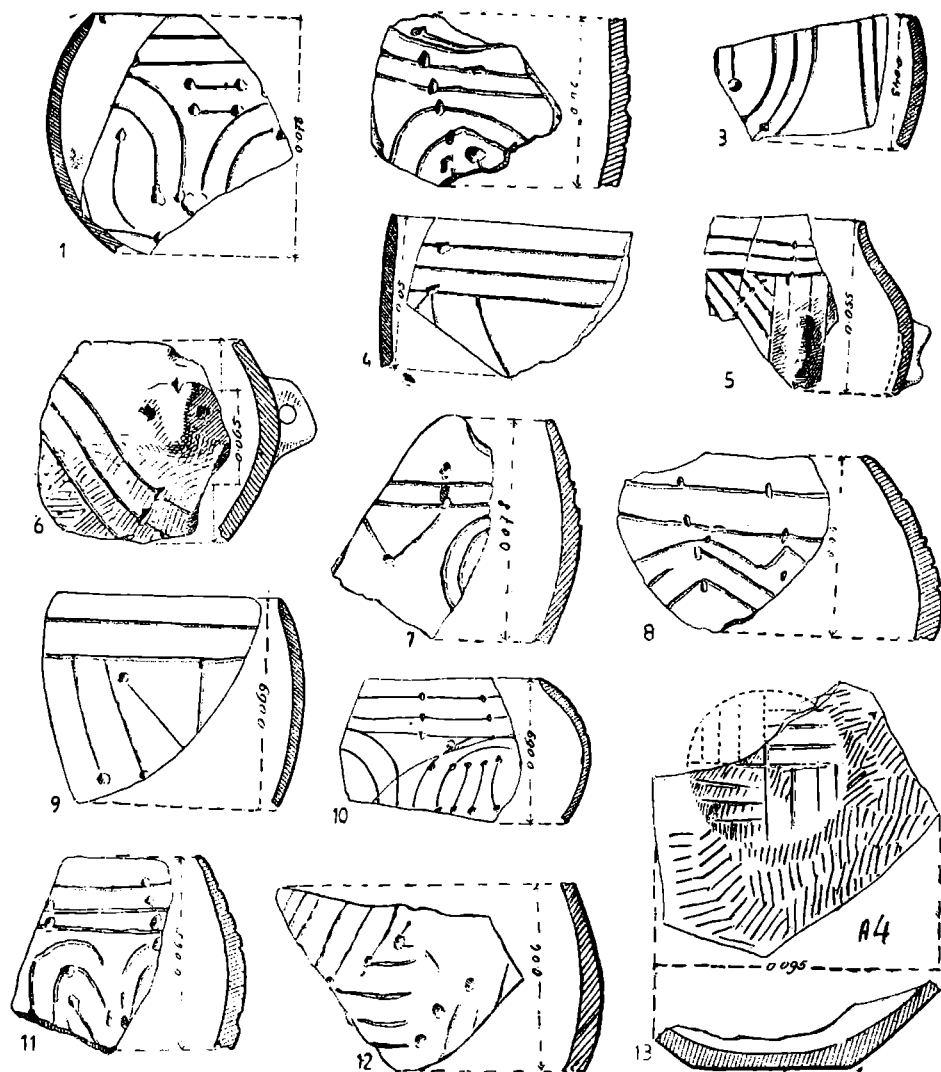

Fig. 17. Glăvănești Vechi. Fragmente din vase din pastă fină.

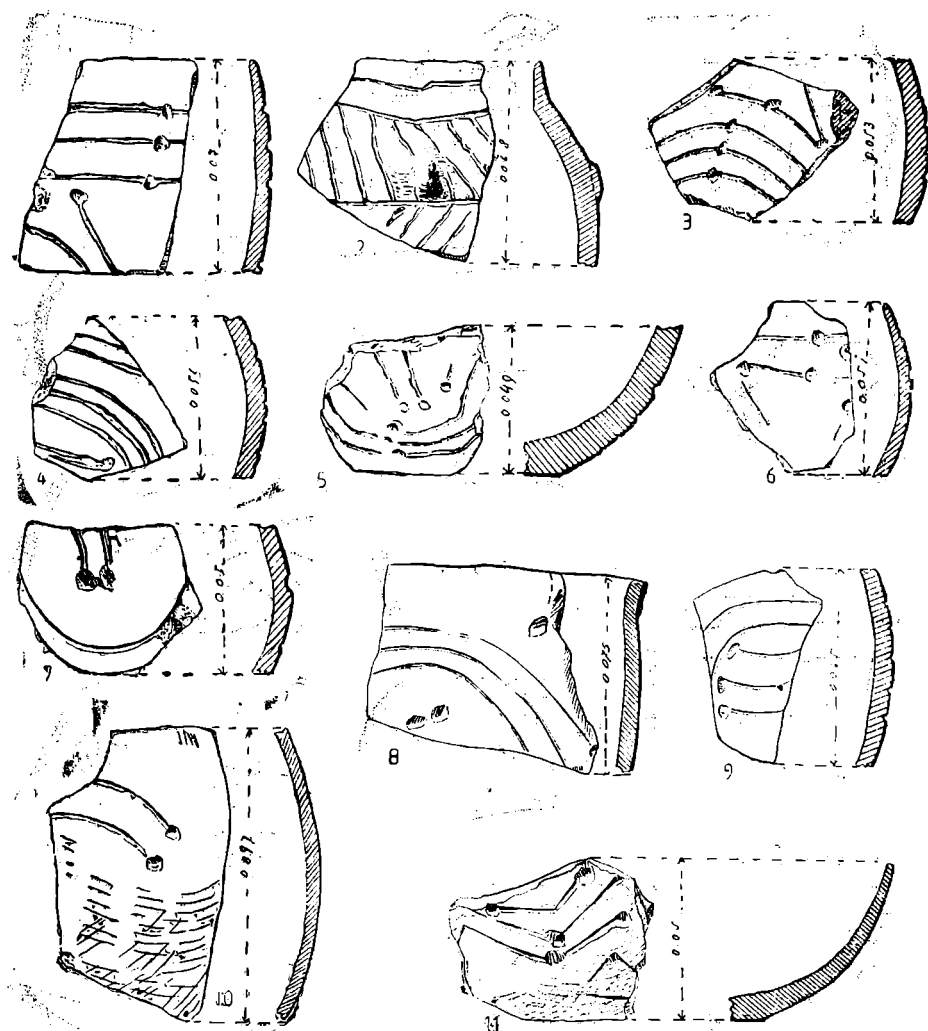

Fig. 18. Glăvănești Vechi. Fragmente din vase din pastă fină.

Fig. 18. Glăvănești Vechi. Fragmente din vase din pastă fină.

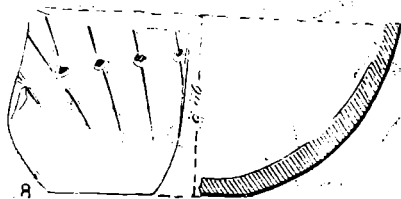
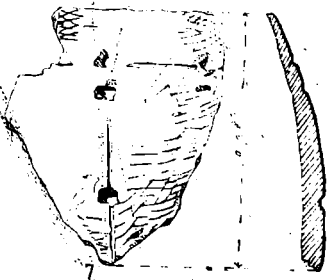
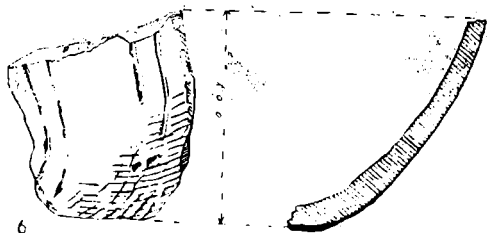
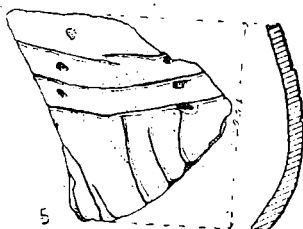
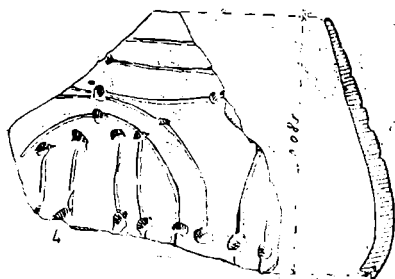
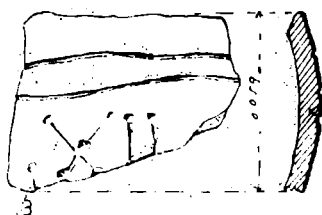
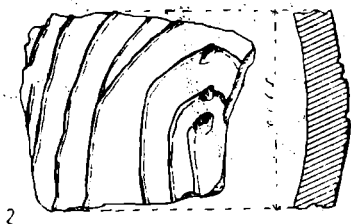
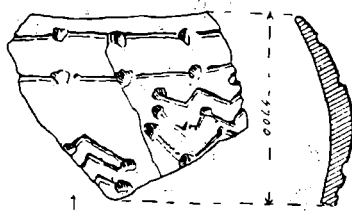

Fig. 19. Glăvănești Vechi. Fragmente din vase din pastă fină.

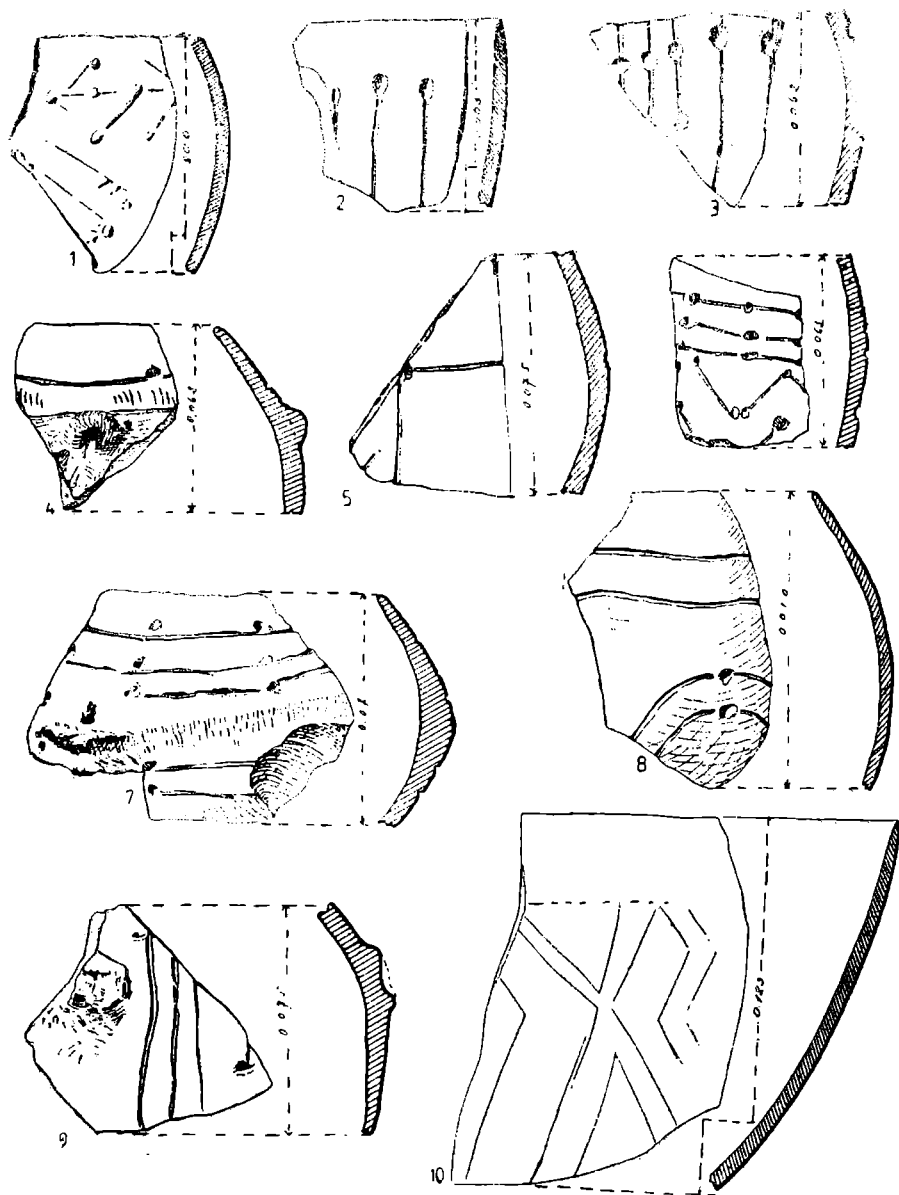

Fig. 20. Glăvănești Vechi. Fragmente din vase din pastă fină.

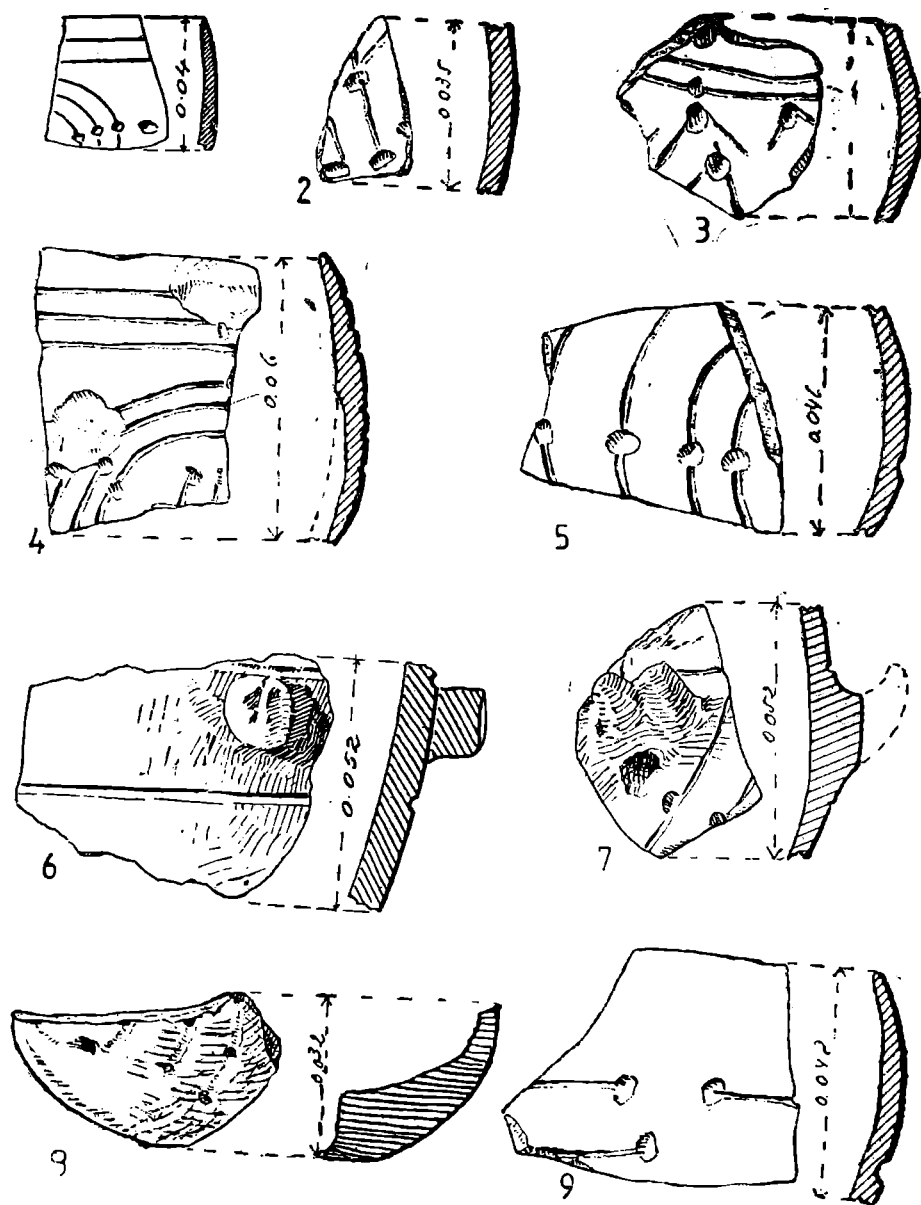

Fig. 21. Glăvăneții Vechi. Fragmente din vase din pastă fină.

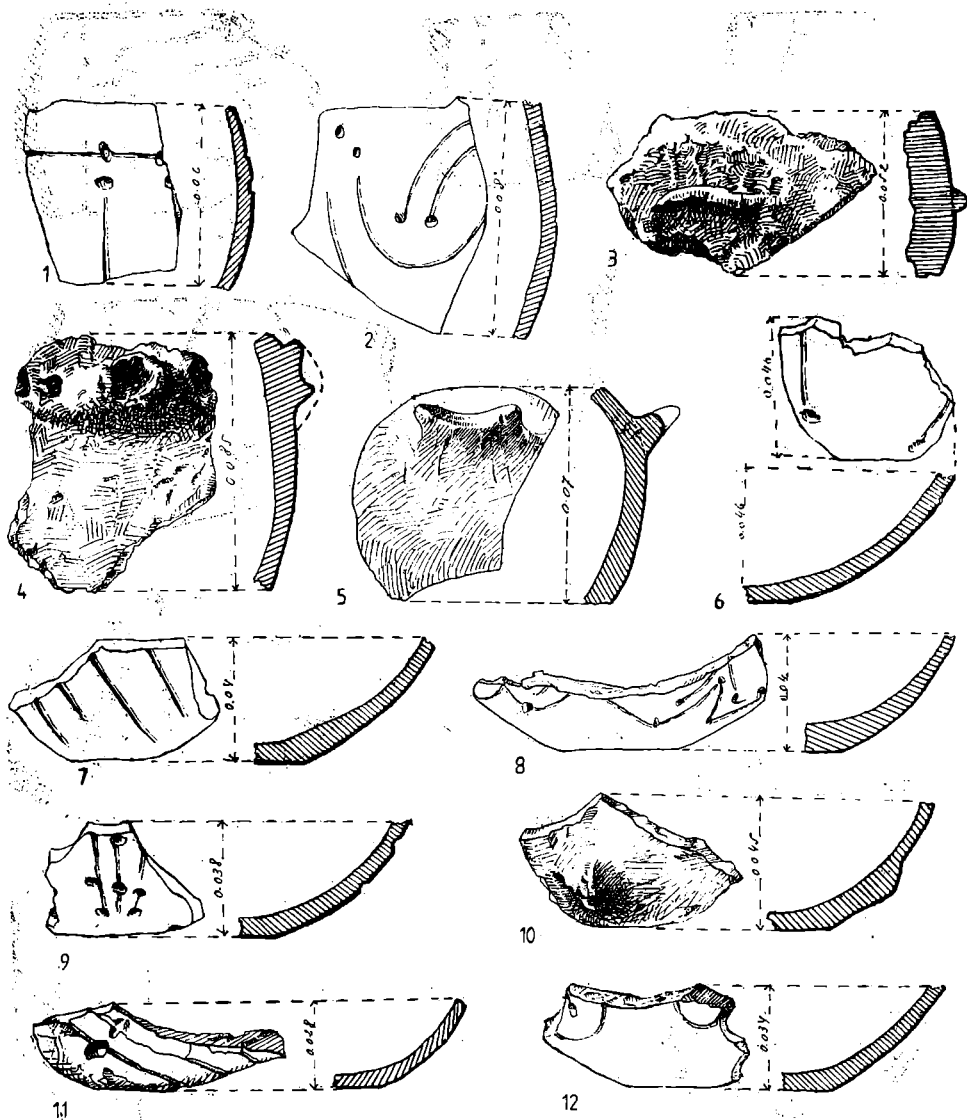

Fig. 22. Glăvănești Vechi, 3, 4, 10. Fragmente din vase de uz comun ;
1, 2, 5-9, 11-12. Fragmente din vase din pastă fină.

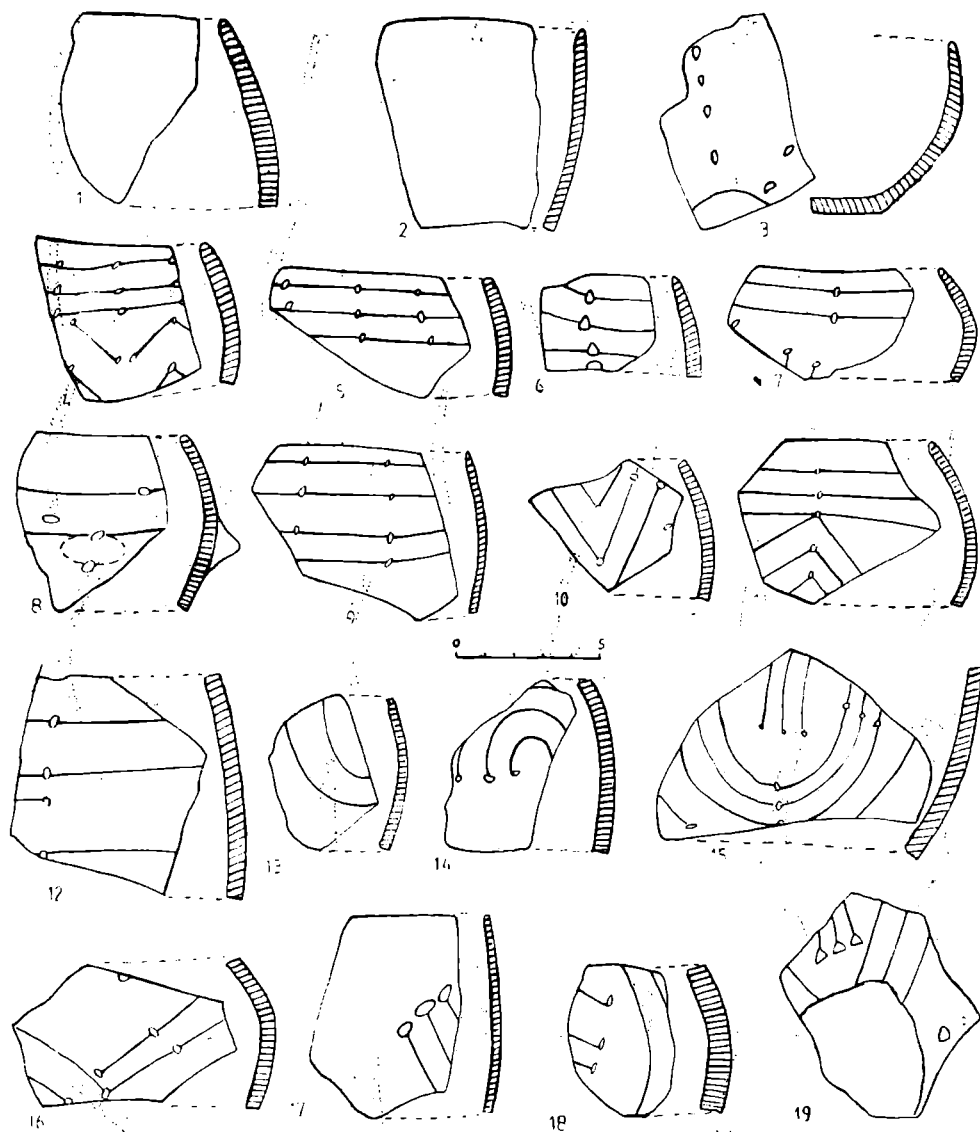

Fig. 23. Glăvănești Vechi. Fragmente ceramice din vase din pastă fină

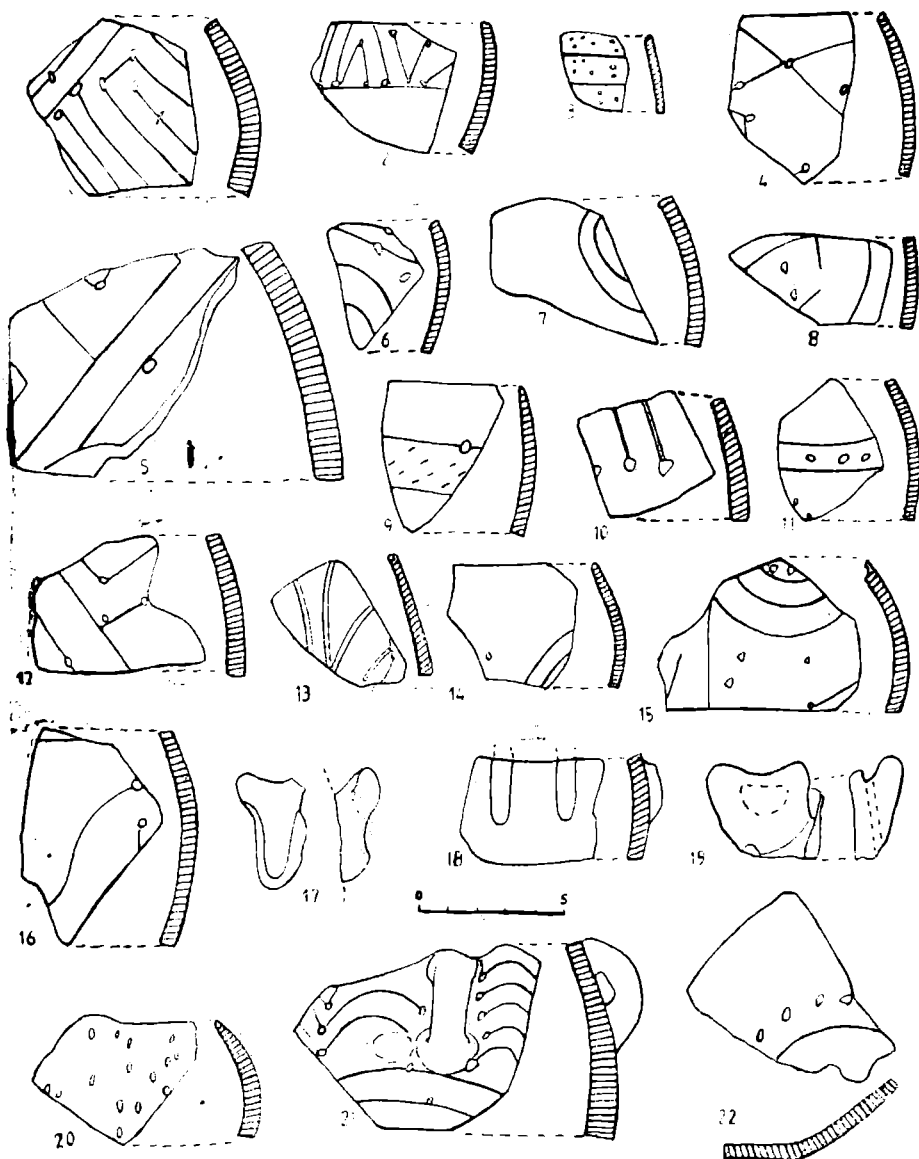

Fig. 24. Glăvănești Vechi. Fragmente din vase din pastă fină ;

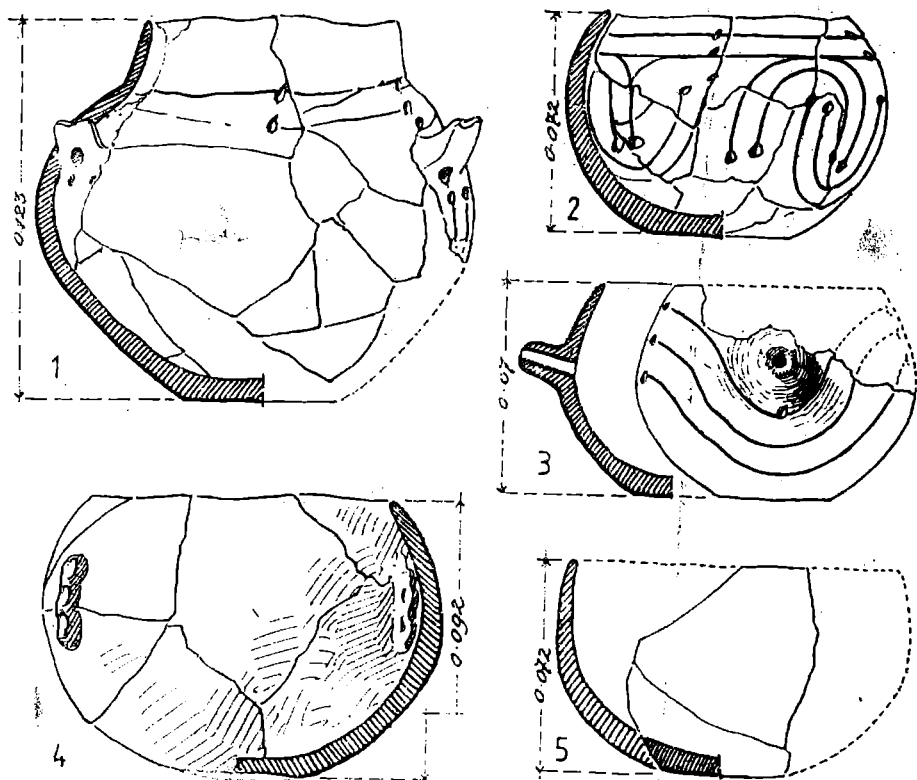

Fig. 25. Glăvăneștii Vechi. Diferite vase întregite găsite în cuprinsul așezării.

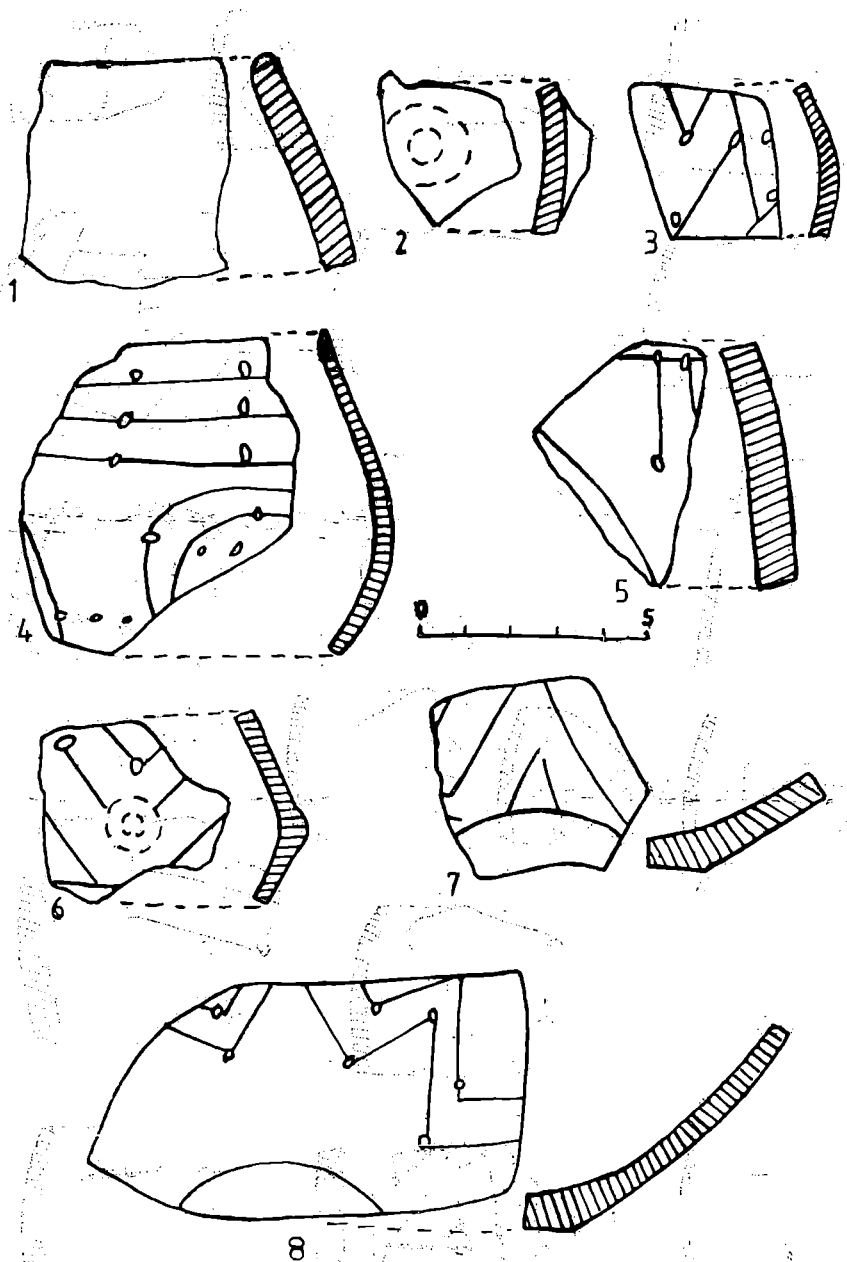

Fig. 27. — Glăvănești Vechi. Fragmente ceramice din locuința 1 din movila II—1949.

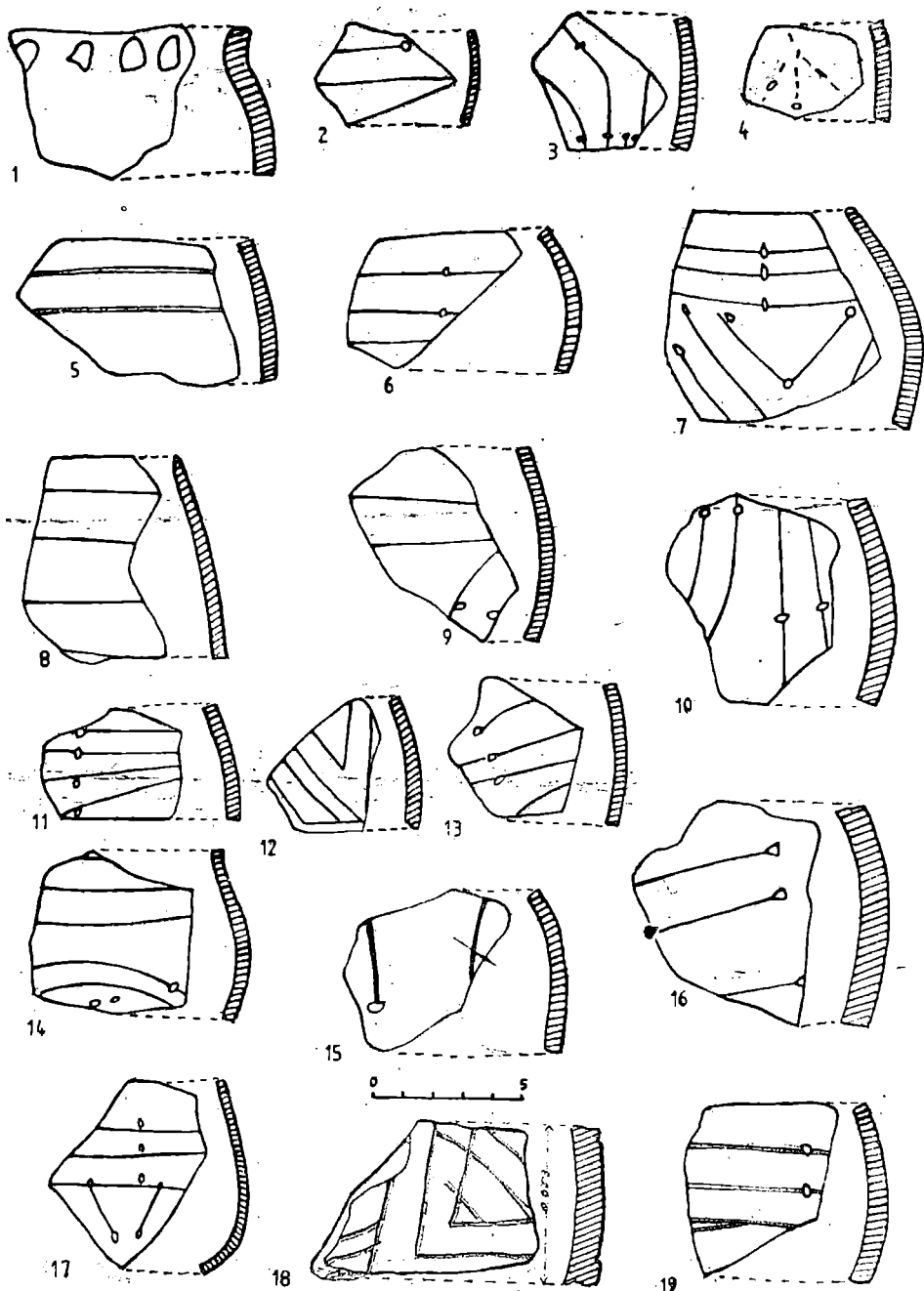

Fig. 28. Glăvănești Vechi. Fragmente ceramice din locuința 1
din movila II—1949.

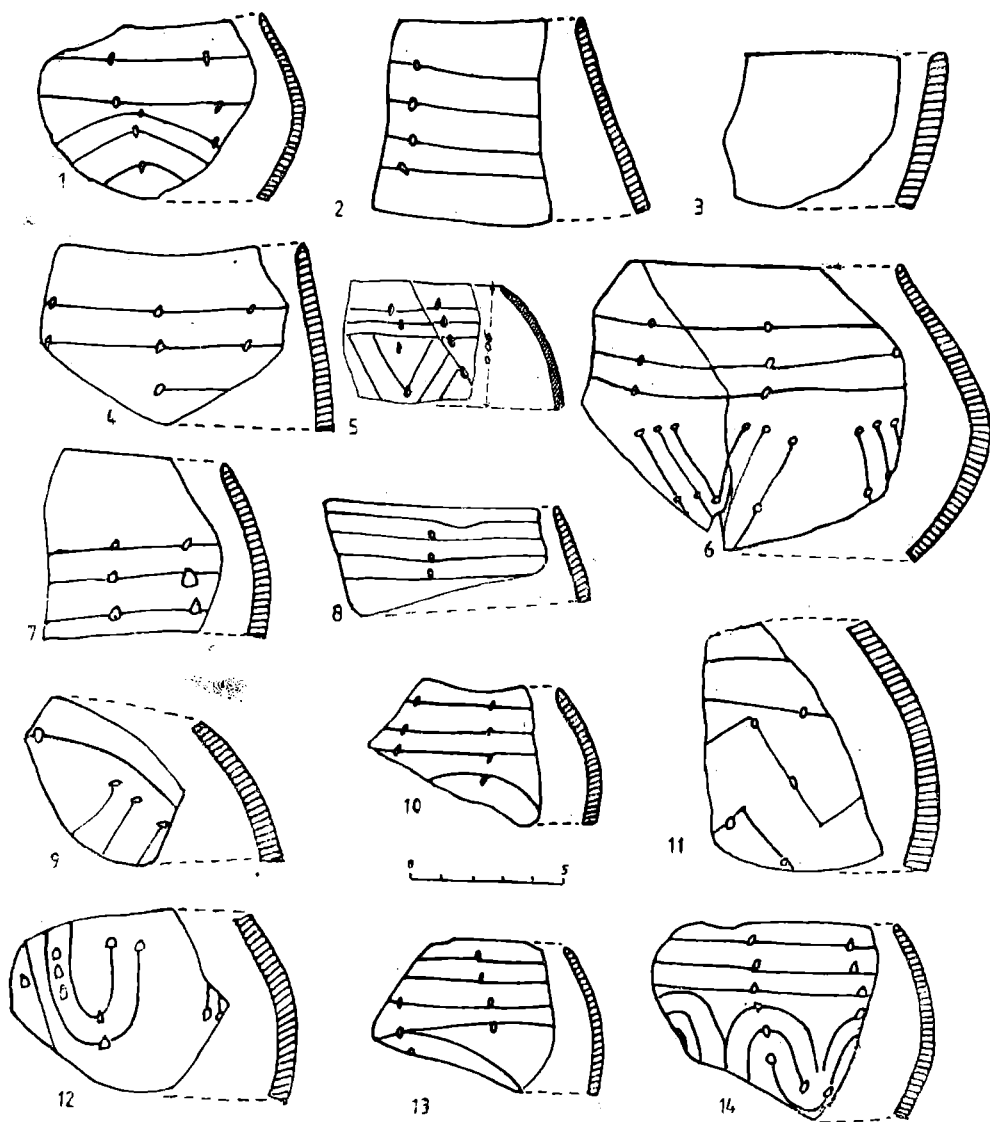

Fig. 29. Glăvănești Vechi. Fragmente ceramice din locuința 2 din movila II—1949.

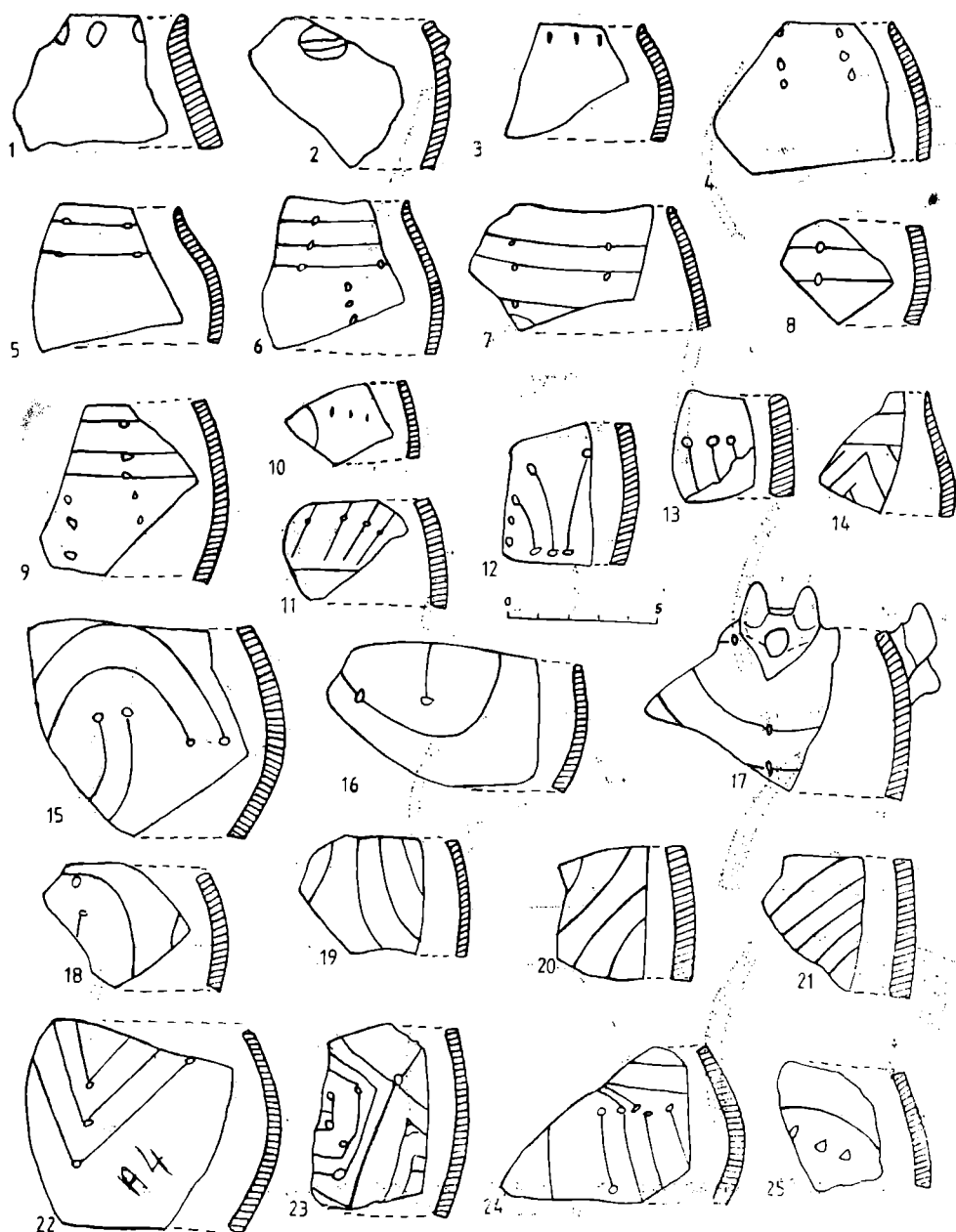

Fig. 30. Glăvănești Vechi. Fragmente ceramice din locuința 2 din
moșia II—1949.

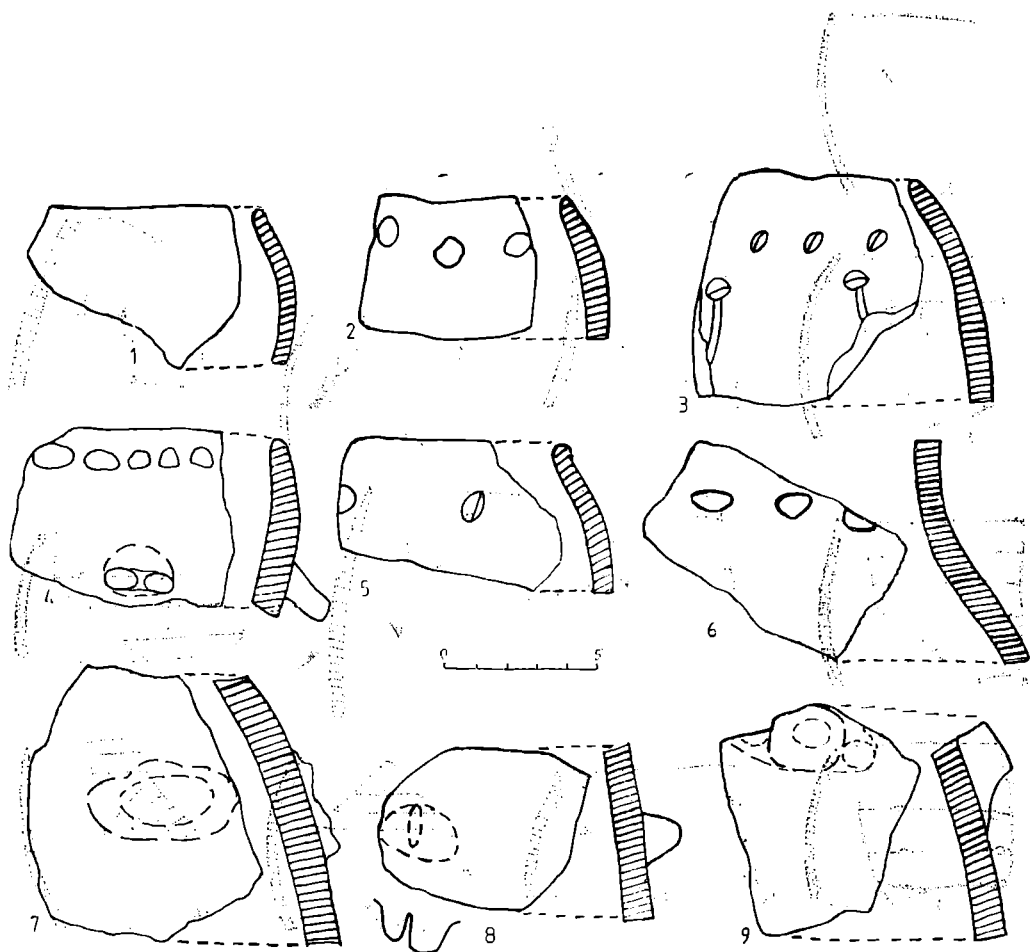

Fig. 31. Glăvănești Vechi. Fragmente ceramice din complexul V-1949.

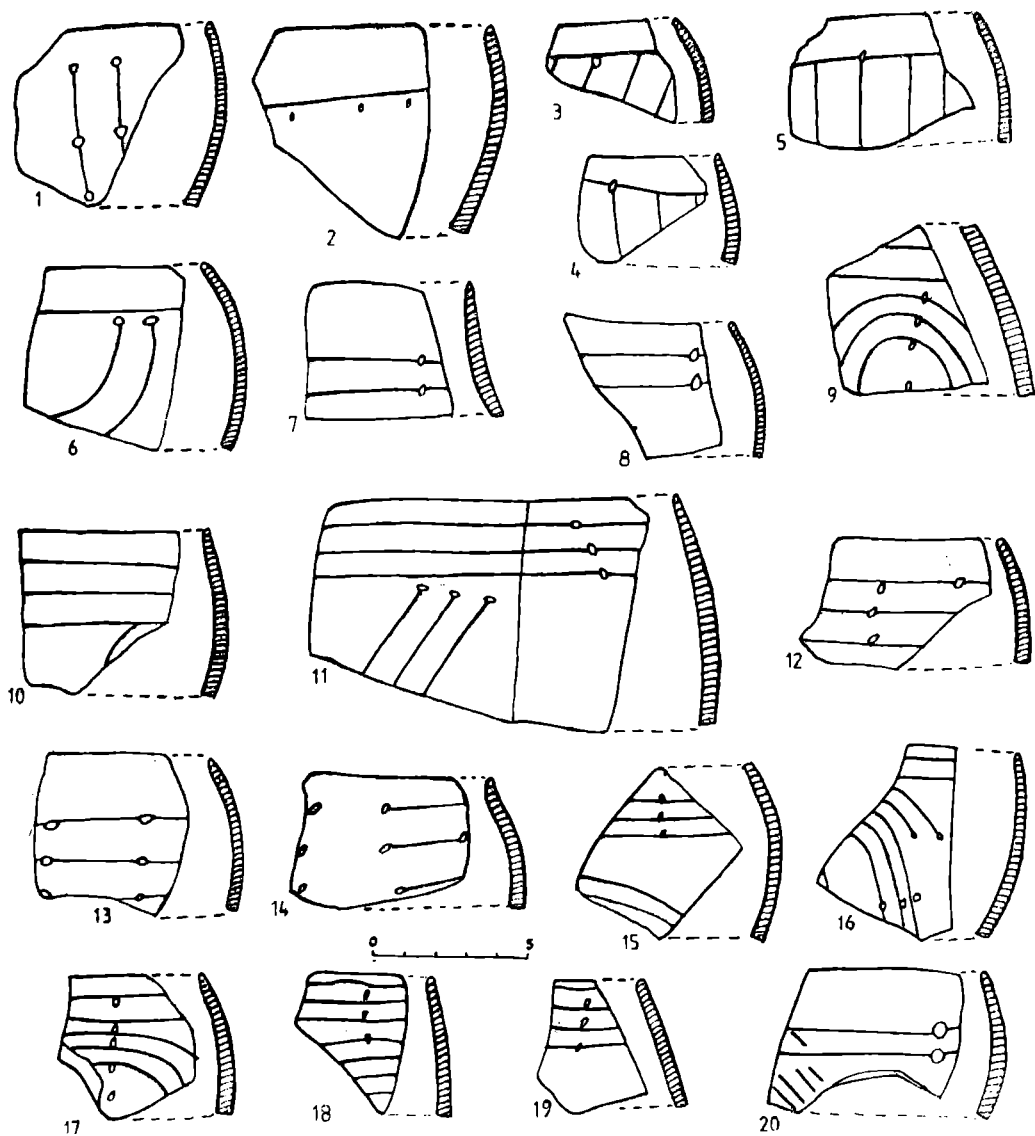

Fig. 32. Glăvănești Vechi. Fragmente ceramice din complexul V—1949.

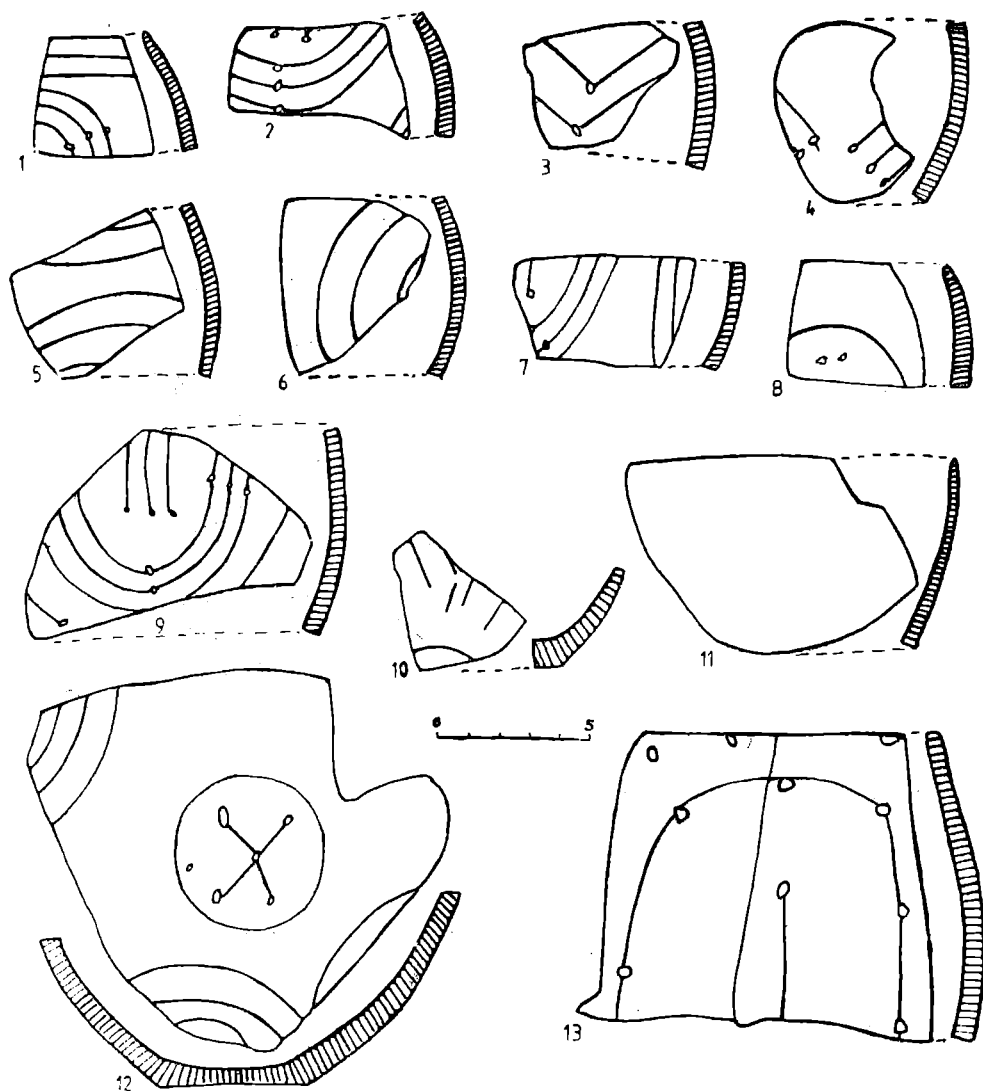

Fig. 33. Glăvănești Vechi, Fragmente ceramice din complexul V—1949.

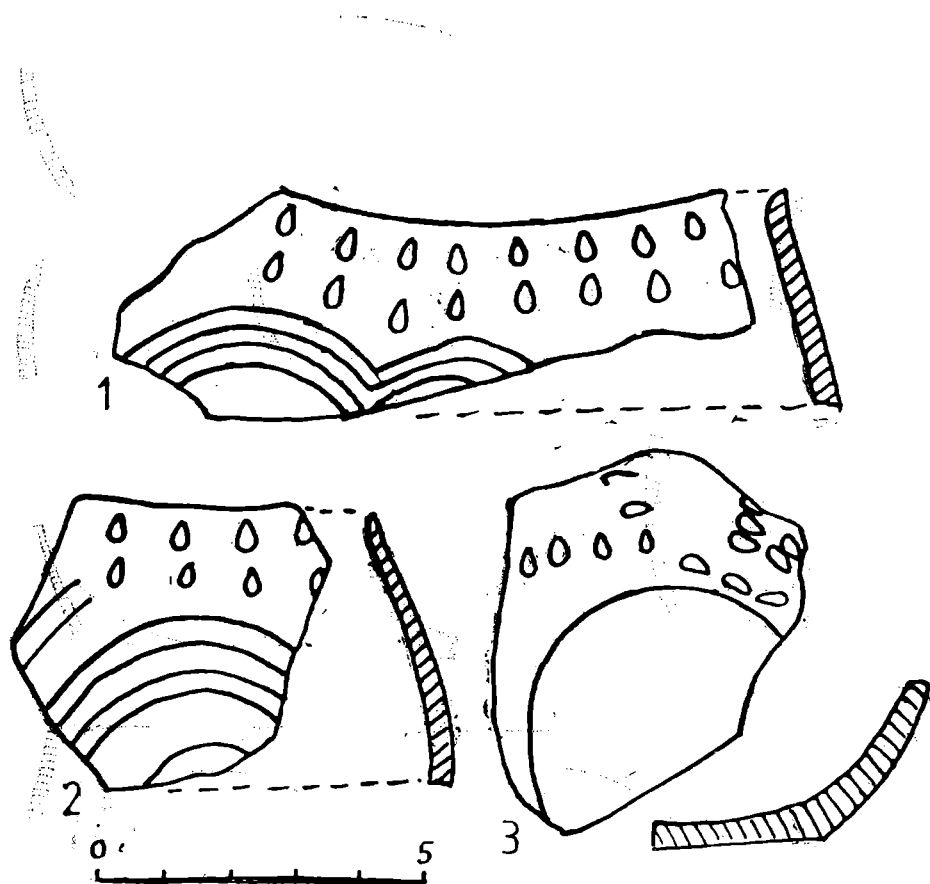

Fig. 34. Glăvănești Vechi. Fragmente ceramice din șanțul II E